Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SPLOŠNEGA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 27. junija 2012*

„Konkurenca — Omejevalni sporazumi — Trg samokopirnega papirja — Določanje cen — Odločba o ugotovitvi kršitve člena 101 PDEU — Sklep, sprejet po razglasitvi ničnosti prvotnega sklepa — Pripisovanje odgovornosti za kršitev matični družbi kot neposredni storilki — Zakonitost v kazenskem pravu — Pravna varnost — Subjektivna odgovornost — Pošteno sojenje — Enako obravnavanje — Razumni rok — Pravica do obrambe — Globe — Zastaranje — Olajševalne okoliščine — Sodelovanje“

V zadevi T-372/10,

Bolloré s sedežem v kraju Ergué-Gabéric (Francija), ki jo zastopajo P. Gassenbach, C. Lemaire in O. de Juvigny, odvetniki,

tožeča stranka,

proti

Evropski komisiji, ki jo zastopajo W. Mölls, F. Castillo de la Torre in R. Sauer, zastopniki, skupaj z N. Coutrelis, odvetnico,

tožena stranka,

zaradi predloga za razglasitev ničnosti ali spremembo Sklepa Komisije C(2010) 4160 final z dne 23. junija 2010 v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/36.212 – Samokopirni papir),

SPLOŠNO SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi N. J. Forwood, predsednik, F. Dehousse (poročevalec) in J. Schwarcz, sodniki,

sodna tajnica: C. Kristensen, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 1. februarja 2012

izreka naslednjo

* Jezik postopka: francoščina.

Sodbo

Dejansko stanje

1 Papirniška skupina Sappi je jeseni 1996 Komisiji Evropskih skupnosti predložila informacije, na podlagi katerih je imela Komisija povod za sum, da obstaja tajni omejevalni sporazum o določitvi cen v sektorju samokopirnega papirja.

2 Komisija je leta 1997 na podlagi Uredbe Sveta št. 17 z dne 6. februarja 1962, Prva uredba o izvajanju členov [81 ES] in [82 ES] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 3), izvedla preiskave pri več proizvajalcih samokopirnega papirja, zlasti pri družbah Papeteries Mougeot, Sappi in drugih, med katerimi sta bili družbi Koehler in Arjo Wiggins Appleton plc (v nadaljevanju: AWA).

3 Na družbo Copigraph, ki je spadala v ta sektor dejavnosti, in tožečo stranko, družbo Bolloré, ki je bila njena matična družba in stoodstotna lastnica, se te preiskave niso nanašale.

4 Tožeča stranka je novembra 1998 družbo Copigraph prodala družbi AWA.

5 Komisija je leta 1999 več družbam, med katerimi so bile družbe AWA, Papeteries Mougeot, Divipa, Koehler in Copigraph, poslala zahteve za informacije. Družba Copigraph je zahtevo Komisije za informacije tako prejela 20. decembra 1999.

6 Komisija je 26. julija 2000 sprejela obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah (v nadaljevanju: prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah), ki ga je poslala 17 družbam, med drugim družbi Copigraph, tožeči stranki kot matični družbi družbe Copigraph ter družbam AWA, Divipa, Papeteries Mougeot, Koehler, Sappi, Stora Enso Oyj (v nadaljevanju: Stora) in Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld GmbH.

7 Komisija je v prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla, da namerava očitano kršitev pripisati tožeči stranki, ker je bila kot matična družba in stoodstotna lastnica družbe Copigraph ob nastanku kršitve odgovorna za udeležbo družbe Copigraph v kartelu.

8 Komisija je 20. decembra 2001 sprejela Odločbo 2004/337/ES v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-1/36.212 – Samokopirni papir; UL 2004, L 115, str. 1). V tej odločbi je tožeči stranki pripisala odgovornost za očitano kršitev ne več samo kot matični družbi družbe Copigraph, ampak tudi zaradi njene neposredne vpletenosti v dejavnosti kartela.

9 Tožeča stranka je 11. aprila 2002 v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložila ničnostno tožbo zoper Odločbo 2004/337, ki je bila vpisana pod opravilno številko T-109/02.

10 Splošno sodišče je s sodbo z dne 26. aprila 2007 v združenih zadevah Bolloré in drugi proti Komisiji (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 in T-136/02, ZOdl., str. II-947, v nadaljevanju: sodba Bolloré) ugotovilo, da prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah tožeči stranki ni omogočilo, da se seznani z očitkom, ki se nanaša na njeno osebno in neposredno vpletenost v kršitev, niti z dejstvi, ki jih je Komisija uporabila v Odločbi 2004/337 v podporo temu očitku, tako da ta družba ni mogla zagotoviti svoje obrambe med upravnim postopkom v zvezi s tem očitkom in temi dejstvi (zgoraj navedena sodba Bolloré, točka 79).

11 Splošno sodišče je v točkah 80 in 81 zgoraj v točki 10 navedene sodbe Bolloré kljub temu ugotovilo, da bo ugotovljena napaka povzročila razglasitev ničnosti Odločbe 2004/337 samo, če navedb Komisije ne bo mogoče pravno zadostno dokazati na podlagi drugih dokazov v odločbi, o katerih so imele zadevne družbe priložnost izraziti svoje stališče. Dodalo je še, da če bi se pri vsebinski preučitvi izkazalo, da je

Komisija pravilno štela tožečo stranko za odgovorno za sodelovanje njene hčerinske družbe Copigraph v kartelu, nezakonitost ravnanja Komisije ne more zadovoljivo upravičiti razglasitve ničnosti navedene odločbe, ker ne bi mogla odločilno vplivati na njen izrek.

12 Splošno sodišče je po vsebinski preučitvi na podlagi teh ugotovitev potrdilo odgovornost tožeče stranke za kršitev njene hčerinske družbe ne glede na neposredno vpletenost matične družbe in potrdilo Odločbo 2004/337 v delu, v katerem je tožeči stranki naloženo plačilo globe, ki ji jo je naložila Komisija.

13 Sodišče je na podlagi pritožbe, ki jo je tožeča stranka med drugim vložila zaradi kršitve svoje pravice do obrambe, s sodbo z dne 3. septembra 2009 v združenih zadevah Papierfabrik August Koehler in drugi proti Komisiji (C-322/07 P, C-327/07 P in C-338/07 P, ZOdl., str. I-7191, v nadaljevanju: sodba PAK) razveljavilo zgoraj v točki 10 navedeno sodbo Bolloré in tudi Odločbo 2004/337 v delu, ki se je nanašal na tožečo stranko.

14 Sodišče je menilo, da zato, ker je bila z Odločbo 2004/337 potrjena odgovornost tožeče stranke zaradi njene vpletenosti kot matične družbe družbe Copigraph, poleg osebne vpletenosti te matične družbe, ni izključena možnost, da je omenjena odločba temeljila na ravnanjih, glede katerih se tožeča stranka ni imela možnosti braniti (zgoraj v točki 13 navedena sodba PAK, točka 44).

15 Sodišče je še dodalo, da je Splošno sodišče tako napačno uporabilo pravo, ker ni ugotovilo nobene pravne posledice svoje odločitve, s katero pravica tožeče stranke do obrambe ni bila spoštovana (zgoraj v točki 13 navedena sodba PAK, točka 45), in da je treba zgoraj v točki 10 navedeno sodbo Bolloré razveljaviti v delu, ki se nanaša na tožečo stranko (zgoraj v točki 13 navedena sodba PAK, točka 46).

16 Sodišče, ki je v skladu s členom 61, prvi odstavek, Statuta Sodišča samo dokončno odločilo o sporu, je v bistvu razsodilo, da je tožbeni razlog tožeče stranke za razglasitev ničnosti Odločbe 2004/337, ki se nanaša na kršitev pravice do obrambe, utemeljen in da je treba to odločbo zato razglasiti za ničnо v delu, v katerem se nanaša na tožečo stranko (zgoraj v točki 13 navedena sodba PAK, točka 48).

17 Komisija je zaradi te razglasitve ničnosti 15. septembra 2009 sprejela novo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah (v nadaljevanju: drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah), ki ga je poslala tožeči stranki.

18 V tem obvestilu je tožečo stranko obvestila o svoji nameri, da ji pripiše odgovornost za kršitev kot matični družbi družbe Copigraph in tudi zaradi njene neposredne vpletenosti v kartel (točki 7 in 378 drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah).

19 Tožeča stranka je na to obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah odgovorila s pripombami z dne 16. februarja 2010.

20 Komisija je 23. junija 2010 po posvetovanju s Svetovalnim odborom za omejevalna ravnanja in prevladujoče položaje ter ob upoštevanju končnega poročila pooblaščenca za zaslišanje sprejela Sklep C(2010) 4160 final v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma o EGP (zadeva COMP/36212 – Samokopirni papir) (v nadaljevanju: izpodbijani sklep).

21 Komisija je v izpodbijanem sklepu navedla, da bo s sklepom odpravila nezakonitost, ki jo je Sodišče ugotovilo v zgoraj v točki 13 navedeni sodbi PAK, tako da bo postopek ponovila do točke, na kateri je ta nezakonitost nastala (točki 6 in 7 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

22 Po navedbah Komisije je bil namen drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah odpraviti kršitev postopka, ki jo je storila ob sprejetju Odločbe 2004/337. Dodala je, da je drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah tožeči stranki omogočilo, da izvaja obrambo v zvezi z odgovornostjo za sodelovanje

pri kršitvi ne samo kot matična družba, odgovorna za nezakonito ravnanje svoje hčerinske družbe Copigraph, ampak tudi zaradi svoje neposredne vpletenosti v kartel (točka 8 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

23 Komisija je pojasnila, da se izpodbijani sklep navezuje na drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah in da besedilo tega sklepa vsebinsko temelji na besedilu, na podlagi katerega je bila sprejeta odločba z dne 20. decembra 2001, ter da sta se upoštevali zgoraj v točki 10 navedena sodba Bolloré in v točki 13 navedena sodba PAK (točka 9 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

24 Komisija je na podlagi obvestila z dne 18. julija 1996 o nenalaganju ali zmanjševanju glob v primeru kartelov (UL C 207, str. 4, v nadaljevanju: obvestilo o ugodni obravnavi) tožeči stranki poleg 20-odstotnega znižanja globe iz leta 2001 dodelila še dodatno 5-odstotno znižanje (točka 473 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

25 Člena 1 in 2, prvi odstavek, izpodbijanega sklepa določata:

„*Člen 1*

Družba Bolloré je kršila člen 101(1) PDEU in člen 53(1) Sporazuma EGP, ker je sodelovala pri več sporazumih in usklajenih ravnanjih v sektorju samokopirnega papirja.

Trajanje kršitve zajema obdobje od januarja 1992 do septembra 1995.

Člen 2

Za kršitev iz člena 1 se družbi Bolloré naloži globa v višini 21 262 500 EUR.“

Postopek in predlogi strank

26 Tožeča stranka je 3. septembra 2010 v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložila tožbo.

27 Tožeča stranka Splošnemu sodišču predlaga, naj:

— razglasi ničnost členov 1 in 2 izpodbijanega sklepa;

— podredno, bistveno zniža znesek globe, ki ji je bila naložena v členu 2 navedenega sklepa;

— Komisiji naloži plačilo stroškov.

28 Komisija Splošnemu sodišču predlaga, naj:

— tožbo zavrne;

— tožeči stranki naloži plačilo stroškov.

Pravo

29 Tožeča stranka v podporo tožbi navaja šest tožbenih razlogov.

30 Prvi tožbeni razlog se nanaša na kršitev členov 6 in 7 Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane 4. novembra 1950 v Rimu (v nadaljevanju: EKČP), ter členov 41, 47 in 49 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (UL 2007, C 303, str. 1, v nadaljevanju: Listina), ker naj

bi bila sankcija, naložena tožeči stranki, izrečena ob kršitvi načel zakonitosti v kazenskem pravu, pravne varnosti in subjektivne odgovornosti ter pravice do poštenega sojenja. Drugi tožbeni razlog se nanaša na kršitev pravil o zastaranju. Tretji tožbeni razlog se nanaša na kršitev načela enakega obravnavanja. Četrti tožbeni razlog se nanaša na prekoračitev razumnega roka in onemogočenje obrambe zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah. Peti tožbeni razlog se nanaša na kršitev Smernic z dne 14. januarja 1998 o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in člena 65(5) Pogodbe [PJ] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 171, v nadaljevanju: Smernice), kršitev načel individualizacije kazni, sorazmernosti in obveznosti obrazložitve. Šesti tožbeni razlog se nanaša na kršitev obvestila o ugodni obravnavi ter kršitev načel sorazmernosti in enakega obravnavanja.

Prvi tožbeni razlog: kršitev členov 6 in 7 EKČP ter členov 41, 47 in 49 Listine

Prvi del: kršitev načel zakonitosti v kazenskem pravu in pravne varnosti iz členov 6 in 7 EKČP ter členov 47 in 49 Listine ter načela subjektivne odgovornosti, ki ga priznavajo države članice Evropske unije.

31 Tožeča stranka meni, da je Komisija kršila načelo zakonitosti v kazenskem pravu, ker ji je naložila sankcije kot matični družbi družbe Copigraph. Nobena določba Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov [101 PDEU] in [102 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205) ne Pogodbe DEU naj namreč ne bi določala možnosti, da se družbi naložijo sankcije, ker je matična družba udeleženca v kartelu. Zaradi popolne nepredvidljivosti odgovornosti matičnih družb naj bi bilo kršeno načelo pravne varnosti. Nazadnje, naložitev sankcij tožeči stranki kot matični družbi naj bi bila v nasprotju z načelom subjektivne odgovornosti.

32 Komisija v zvezi z načelom zakonitosti v kazenskem pravu odgovarja, da je očitana kršitev nesporno opredeljena v členu 101 PDEU in da tožeča stranka sodni praksi ne more odrekati statusa pravnega vira. Načelo pravne varnosti naj ne bi bilo kršeno. Sklicevanje na načelo subjektivne odgovornosti naj ne bi upoštevalo podlage za odgovornost matičnih družb za ravnanje njihovih hčerinskih družb.

33 Treba je opozoriti, da je načelo zakonitosti v kazenskem pravu, ki je del splošnih načel prava Unije, na katerih temeljijo skupne ustavne tradicije držav članic, določeno tudi v različnih mednarodnih pogodbah, zlasti v členu 7 EKČP (glej v tem smislu sodbe Sodišča z dne 12. decembra 1996 v združenih zadevah X, C-74/95 in C-129/95, Recueil, str. I-6609, točka 25; z dne 28. junija 2005 v združenih zadevah Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, ZOdl., str. I-5425, točke od 215 do 219; z dne 3. maja 2007 v zadevi Advocaten voor de Wereld, C-303/05, ZOdl., str. I-3633, točka 49, in z dne 22. maja 2008 v zadevi Evonik Degussa proti Komisiji, C-266/06 P, neobjavljena v ZOdl., točka 38).

34 Člen 7 EKČP in člen 49 Listine določata, da „[n]ihče ne sme biti obsojen za dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki v času, ko je bilo storjeno, po nacionalnem ali mednarodnem pravu ni bilo določeno kot kaznivo dejanje“.

35 To načelo zakonitosti v kazenskem pravu zahteva, da zakon jasno opredeli kazniva dejanja in kazni, s katerimi se ta kaznujejo. Ta pogoj je izpolnjen, če lahko naslovnik norme iz besedila zadevne določbe in po potrebi s pomočjo njene razlage, ki jo podajo sodišča, razbere, za katera dejanja in opustitve je kazensko odgovoren (zgoraj v točki 33 navedeni sodbi Advocaten voor de Wereld, točka 50, in Evonik Degussa proti Komisiji, točka 39).

36 Sodišče je v zvezi s tem priznalo, da iz sodne prakse Sodišča za človekove pravice izhaja, da izraz „pravo“ v smislu člena 7(1) EKČP ustreza izrazu „zakon“, uporabljenem v drugih določbah te konvencije, in zajema tako pravo, ki izhaja iz zakonodaje, kot tudi pravo, ki izhaja iz sodne prakse (zgoraj v točki 33 navedeni sodbi Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 216, in Evonik Degussa proti Komisiji, točka 40).

37 Tako kot ni mogoče zanikati – niti se ne zanika – da je kršitev, ugotovljena v obravnavanem primeru, jasno opredeljena v členu 101 PDEU in členu 53 Sporazuma EGP, niti ni mogoče zanikati, da v skladu z že staro sodno prakso Sodišča in Splošnega sodišča pripis kršitve, ki jo je storila hčerinska družba, matični družbi, ker ti družbi tvorita samo eno podjetje v smislu konkurenčnega prava Unije in ker se šteje, da je bila matična družba enako udeležena pri kršitvi kot njena hčerinska družba, izhaja tudi iz prava Unije.

38 Sodišče je namreč v sodbi z dne 14. julija 1972 v zadevi Imperial Chemical Industries proti Komisiji (48/69, Recueil, str. 619) menilo, da samo zato, ker je hčerinska družba ločena pravna oseba, še ni mogoče ovreči možnosti, da se njeno ravnanje pripiše matični družbi. Dodalo je še, da je tako zlasti, če hčerinska družba o svojem ravnanju na trgu ne odloča samostojno, ampak večinoma ravna v skladu z navodili matične družbe (točki 132 in 133 sodbe).

39 Sodišče je v sodbi z dne 25. oktobra 1983 v zadevi AEG-Telefunken proti Komisiji (107/82, Recueil, str. 3151) v zvezi z ravnanjem hčerinske družbe, ki je bila v stoodstotni lasti družbe AEG, tej družbi pripisalo ravnanje njene hčerinske družbe, pri čemer je izhajalo iz predpostavke, da hčerinska družba sledi politiki, ki jo začrta njena matična družba (točka 50 sodbe).

40 Sodišče je v sodbi z dne 16. novembra 2000 v zadevi Metsä-Serla in drugi proti Komisiji (C-294/98 P, Recueil, str. I-10065) navedlo, da se v skladu z ustaljeno sodno prakso protikonkurenčno ravnanje družbe lahko pripiše drugi družbi, če prva svojega ravnanja na trgu ni določala neodvisno, temveč je v glavnem sledila navodilom druge družbe, zlasti ob upoštevanju gospodarskih in pravnih povezav med njima (točka 27 sodbe). Dodalo je še, da v navedenih okoliščinah ni mogoče šteti, da je razlaga Splošnega sodišča v zvezi s členom 15(2) Uredbe št. 17 v nasprotju z načelom zakonitosti, ker je bila tožečim strankam, ki se jim je pripisala odgovornost za protikonkurenčno ravnanje združenja, ki je tržilo njihove izdelke, na podlagi tega člena naložena globa za kršitev, ki naj bi jo glede na pripisovanje odgovornosti storila sama (točka 28 sodbe).

41 Nazadnje, Sodišče je v sodbah z dne 10. septembra 2009 v zadevi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji (C-97/08 P, ZOdl., str. I-8237, točka 58); z dne 20. januarja 2011 v zadevi General Química in drugi proti Komisiji (C-90/09 P, ZOdl., str. I-1, točka 37); z dne 29. marca 2011 v združenih zadevah ArcelorMittal Luxembourg proti Komisiji in Komisija proti ArcelorMittal Luxembourg in drugim (C-201/09 P in C-216/09 P, ZOdl., str. I-2239, točka 96) in z dne 29. septembra 2011 v zadevi Arkema proti Komisiji (C-520/09 P, ZOdl., str. I-8901, točka 38) ponovno potrdilo, da se lahko ravnanje hčerinske družbe pripiše matični družbi, zlasti če ta hčerinska družba o svojem ravnanju na trgu ne odloča samostojno, temveč večinoma ravna v skladu z navodili matične družbe.

42 Iz zgornjih preudarkov izhaja, da izpodbijani sklep v nasprotju s trditvami tožeče stranke, ki ji je bila s tem sklepom naložena sankcija, ker je bilo matična družba udeleženca kartela, s katerim je tvorila gospodarsko enoto, v ničemer ne krši načela zakonitosti v kazenskem pravu.

43 Poleg tega v nasprotju s trditvami tožeče stranke pogoji za odgovornost matičnih družb za ravnanje njihovih hčerinskih družb nikakor niso „popolnoma nepredvidljivi“, kar naj bi bilo, kot navaja, v nasprotju z načelom pravne varnosti.

44 Prvič, Sodišče je že pred obdobjem kršitve jasno potrdilo, da obstaja domneva, da matična družba, ki je stoodstotna lastnica hčerinske družbe, dejansko odločilno vpliva na njeno ravnanje (zgoraj v točki 39 navedena sodba AEG-Telefunken proti Komisiji, točka 50).

45 Pozneje se je taka rešitev uporabljala na podlagi sodbe, navedene v zgoraj točki 44 (sodbe Splošnega sodišča z dne 1. aprila 1993 v zadevi BPB Industries in British Gypsum proti Komisiji, T-65/89, Recueil, str. II-389, točki 149 in 150; z dne 14. maja 1998 v zadevi Stora Kopparbergs Bergslags proti Komisiji, T-354/94, Recueil, str. II-2111, točka 80; z dne 20. aprila 1999 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do

T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 in T-335/94, Recueil, str. II-931, točke 960, 961 in 984; z dne 30. septembra 2003 v zadevi Michelin proti Komisiji, T-203/01, Recueil, str. II-4071, točka 290; z dne 15. junija 2005 v združenih zadevah Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, T-71/03, T-74/03, T-87/03 in T-91/03, neobjavljena v ZOdl., točke od 58 do 60; z dne 15. septembra 2005 v zadevi DaimlerChrysler proti Komisiji, T-325/01, ZOdl., str. II-3319, točke od 219 do 221; z dne 27. septembra 2006 v zadevi Akzo Nobel proti Komisiji, T-330/01, ZOdl., str. II-3389, točke od 81 do 83; v zadevi Avebe proti Komisiji, T-314/01, ZOdl., str. II-3085, točka 136; v zadevi Jungbunzlauer proti Komisiji, T-43/02, ZOdl., str. II-3435, točka 125; z dne 12. septembra 2007 v zadevi Prym in Prym Consumer proti Komisiji, T-30/05, neobjavljena v ZOdl., točka 146; z dne 12. decembra 2007 v zadevi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, T-112/05, ZOdl., str. II-5049, točke od 60 do 62; z dne 8. julija 2008 v zadevi Lafarge proti Komisiji, T-54/03, neobjavljena v ZOdl., točke od 541 do 560; z dne 8. oktobra 2008 v zadevi Schunk in Schunk Kohlenstoff-Technik proti Komisiji, T-69/04, ZOdl., str. II-2567, točke od 56 do 58; z dne 30. aprila 2009 v zadevi Itochu proti Komisiji, T-12/03, ZOdl., str. II-883, točke od 49 do 51; z dne 30. septembra 2009 v zadevi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, T-175/05, neobjavljena v ZOdl., točki 91 in 92, in v zadevi Hoechst proti Komisiji, T-161/05, ZOdl., str. II-3555, točka 59).

46 Zadnja ugotovitev v zvezi z uporabo take rešitve na podlagi zgoraj v točki 39 navedene sodbe AEG-Telefunken proti Komisiji nikakor ni ovržena s sklicevanjem tožeče stranke na točko 198 sklepnih predlogov generalnega pravobranilca Y. Bota v zgoraj v točki 41 navedeni zadevi ArcelorMittal Luxembourg proti Komisiji (ZOdl., str. I-2239), saj je pojasnjeno, da Sodišče v tej sodbi (točke od 95 do 100) ni upoštevalo predlogov generalnega pravobranilca iz točke 213 sklepnih predlogov.

47 Trditev, da odgovornost matičnih družb ni predvidljiva, ker temelji na pojmu podjetja, ki je sam po sebi nenatančen in se nenehno spreminja, je treba zavrniti.

48 To, da se pojem podjetja uporablja v skladu s pogoji, ki so lahko odvisni od izvajanja gospodarske dejavnosti, saj v skladu s sodno prakso podjetje po konkurenčnem pravu Unije zajema vse subjekte, ki opravljajo gospodarsko dejavnost, ne glede na njihovo pravno obliko in način financiranja, in da je treba pojem podjetja v kontekstu konkurenčnega prava razumeti, kot da označuje gospodarsko enoto, čeprav s pravnega vidika to gospodarsko enoto sestavlja več fizičnih ali pravnih oseb (glej zgoraj v točki 41 navedeno sodbo Akzo Nobel in drugi proti Komisiji z dne 10. septembra 2009, točki 54 in 55 ter navedena sodna praksa), namreč ne spremeni dejstva, da je pojem podjetja kot gospodarske enote popolnoma opredeljen in predvidljiv v zvezi z razmerji med matičnimi družbami in hčerinskimi družbami, ki so v njihovi stoodstotni lasti.

49 Tudi to, da lahko Komisija naloži sankcijo samo hčerinski družbi ali samo matični družbi ali celo obema, nikakor ni v nasprotju z načelom pravne varnosti, ki zahteva, da so pravila jasna in natančna, ter se nanaša na zagotavljanje predvidljivosti položajev in pravnih razmerij (sodba Sodišča z dne 15. septembra 2005 v zadevi Irska proti Komisiji, C-199/03, ZOdl., str. I-8027, točka 69).

50 Možnost, da Komisija naloži sankcijo enemu in/ali drugemu subjektu, to je matični in hčerinski družbi, ki tvorita podjetje, ki je kršilo člen 101 PDEU ali člen 53 Sporazuma EGP, namreč jasno izhaja iz solidarne narave njune odgovornosti, na katero je opozorjeno v sodni praksi iz zgoraj navedene točke 45 (glej tudi v tem smislu sodbo Sodišča z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Aristrain proti Komisiji, C-196/99 P, Recueil, str. I-11005, točka 99, na koncu, in zgoraj v točki 33 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 118, na koncu).

51 Nazadnje, v zvezi s trditvijo, da se s sankcijo, naloženo tožeči stranki, krši načelo subjektivne odgovornosti, v skladu s katerim se vsak kaznuje samo za svoja dejanja, zadošča navedba, da se v tej trditvi ne upošteva podlaga za odgovornost matične družbe, ki ni objektivna odgovornost za nekoga drugega, temveč krivdna odgovornost osebne narave.

52 Kot namreč navaja Sodišče, konkurenčno pravo Unije temelji na načelu osebne odgovornosti gospodarske enote, ki je storila kršitev. Če je matična družba del te gospodarske enote, se zanjo šteje, da je skupaj z drugimi pravnimi osebami te enote solidarno odgovorna za kršitve konkurenčnega prava. Čeprav matična družba pri kršitvi ni neposredno udeležena, izvaja, ob tej predpostavki, odločilen vpliv na hčerinske družbe, ki so pri kršitvi sodelovale. Iz tega izhaja, da se v teh okoliščinah matični družbi ne more pripisati objektivne odgovornosti (zgoraj v točki 41 navedena sodba Akzo Nobel in drugi proti Komisiji z dne 10. septembra 2009, točka 77). V takem primeru se matični družbi naloži kazen zaradi kršitve, za katero se šteje, da jo je storila sama (zgoraj v točki 40 navedena sodba Metsä-Serla in drugi proti Komisiji, točka 34, ter zgoraj v točki 45 navedena sodba Schunk Kohlenstoff-Technik in drugi proti Komisiji, točka 74).

53 Iz zgornjih preudarkov izhaja, da tožeča stranka neupravičeno trdi, da izpodbijani sklep krši načela zakonitosti v kazenskem pravu, pravne varnosti in subjektivne odgovornosti. Ta del prvega tožbenega razloga je zato treba zavrniti.

Drugi del: pogoji zaslišanja tožeče stranke kršijo pravico do poštenega sojenja iz člena 6 EKČP ter členov 41 in 47 Listine in zahtevo po nepristranskosti

54 Tožeča stranka v tem delu prvega tožbenega razloga v bistvu trdi, da je Komisija kršila njeno pravico do poštenega sojenja. Tožeče stranke naj namreč ne bi zaslišali „njeni sodniki“, saj na njenem zaslišanju ni bilo nobenega člana kolegija Komisije. Prav tako naj ne bi bila izpolnjena zahteva po objektivni in subjektivni nepristranskosti postopka.

55 Komisija odgovarja, da ni sodišče. Dejstvo, da na zaslišanju ni bilo nobenega od njenih članov, naj nikakor ne bi pomenilo kršitve postopka, ki naj bi bil upraven. Očitek glede kršitve zahteve po nepristranskosti naj bi bil brezpredmeten, saj temelji na predpostavki, da je Komisija sodišče. Sicer pa naj bi Komisija, ki nikakor ne zanika, da ta zahteva velja zanjo, to zahtevo izpolnila.

56 Prvič, trditev, da je bila kršena pravica tožeče stranke do poštenega sojenja, ker je niso zaslišali „njeni sodniki“, je treba zavrniti.

57 Ta trditev namreč temelji na predpostavki, da je Komisija sodišče v smislu člena 6 EKČP in člena 47 Listine. Iz ustaljene sodne prakse pa izhaja, da Komisija ni sodišče v smislu teh določb (sodba Sodišča z dne 29. oktobra 1980 v združenih zadevah van Landewyck in drugi proti Komisiji, od 209/78 do 215/78 in 218/78, Recueil, str. 3125, točka 81; sodba Splošnega sodišča z dne 14. maja 1998 v zadevi Enso Española proti Komisiji, T-348/94, Recueil, str. II-1875, točka 56, in zgoraj v točki 45 navedena sodba Lafarge proti Komisiji, točka 38).

58 Poleg tega ta okoliščina, da na zaslišanju tožeče stranke ni bilo nobenega člana kolegija Komisije, ne vpliva na upravni postopek pred Komisijo.

59 Sodišče je tako v zadevi, v kateri se je tožeča stranka sklicevala prav na nenavzočnost članov Komisije na njenem zaslišanju, razsodilo, da v okviru upravnega postopka na področju konkurence nič ne nasprotuje temu, da člane Komisije, pristojne za odločanje o naložitvi glob, o rezultatih zaslišanja obvestijo osebe, ki jih je za to pooblastila Komisija (sodba Sodišča z dne 15. julija 1970 v zadevi Buchler proti Komisiji, 44/69, Recueil, str. 733, točke od 19 do 23).

60 Taka rešitev, ki temelji na upravni – ne sodni – naravi postopka pred Komisijo, je bila sprejeta v kontekstu Uredbe Komisije 99/63/EGS z dne 25. julija 1963 o zaslišanjih, predvidenih v členu 19(1) in (2) Uredbe št. 17 (UL 127, str. 2268), natančneje člena 9(1) te uredbe. Uporablja se tudi v kontekstu Uredbe Komisije (ES) št. 773/2004 z dne 7. aprila 2004 v zvezi z vodenjem postopkov Komisije v skladu s členoma [101 PDEU] in [102 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 3, str. 81), natančneje člena 14(1) te uredbe.

61 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da trditev o kršitvi pravice do poštenega sojenja, ker tožeče stranke „niso zaslišali njeni sodniki“, ni utemeljena.

62 Nato je treba preučiti trditev tožeče stranke, da ni bila izpolnjena zahteva po objektivni in subjektivni nepristranskosti postopka.

63 Prvič, tožeča stranka trdi, da je Komisija kršila zahtevo po objektivni nepristranskosti, ker je združila preiskovalna in kaznovalna pooblastila.

64 Vendar je treba navesti, da ta trditev in tudi sklicevanje tožeče stranke v tem okviru na sodbo Sodišča za človekove pravice z dne 11. junija 2009 v zadevi Dubus S.A. proti Franciji, št. 5242/04, znova temeljita na napačni predpostavki, da je Komisija sodišče v smislu člena 6 EKČP in člena 47 Listine.

65 Komisija mora, kot tudi priznava, med upravnim postopkom sicer spoštovati splošna načela prava Unije (glej sodbo Splošnega sodišča z dne 15. marca 2000 v združenih zadevah Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 in T-104/95, Recueil, str. II-491, točka 718 in navedena sodna praksa), med katerimi je pravica do poštenega sojenja, ki je vsebovana v členu 6 EKČP in členu 47 Listine in katere izraz je domnevno kršena zahteva po nepristranskosti.

66 Vendar dejstvo, da Komisija kot upravni organ hkrati preiskuje in kaznuje kršitve člena 101 PDEU, ne pomeni kršitve te zahteve po nepristranskosti, saj njene odločitve nadzoruje sodišče Unije (glej v tem smislu zgoraj v točki 57 navedeno sodbo Splošnega sodišča Enso Española proti Komisiji, točke od 56 do 64, in sodbo z dne 11. marca 1999 v zadevi Aristrain proti Komisiji, T-156/94, Recueil, str. II-645, točki 102 in 103).

67 Okoliščina, da je bil izpodbijani sklep sprejet po tem, ko je sodišče Unije razglasilo ničnost prvotne odločbe, nikakor ne vzbuja dvomov o tej presoji.

68 Drugič, tožeča stranka trdi, da je Komisija zahtevo po subjektivni nepristranskosti kršila s svojim ravnanjem in izjavami pred in med postopkom, ki je pripeljal do sprejetja izpodbijanega sklepa.

69 Tožeča stranka se sklicuje, prvič, na nekatere izjave člana Komisije, pristojnega za politiko konkurence, v zvezi z zadevami „ponovnega sprejetja“ odločb, ki so bile razglašene za nične zaradi postopkovnih razlogov; drugič, na nekatere besede, s katerimi je Komisija opisala ta postopek, in nazadnje, na nekatere navedbe iz izpodbijanega sklepa, iz katerih naj bi izhajalo, da je bil ta sklep za Komisijo samo „upravna formalnost“, katere neugoden razplet za tožečo stranko naj ne bi bil vprašljiv.

70 Natančneje, član Komisije, pristojen za politiko konkurence, naj niti pred začetkom tega postopka v svojih sporočilih za javnost, ki so se nanašala na predhodne zadeve v zvezi s „ponovnim sprejetjem“, ne bi skrival, kaj namerava Komisija storiti s podjetji, katerih kršitev pravic je ugotovilo sodišče Unije. Tako naj bi navedel, da „so podjetja lahko prepričana, da se zaradi postopkovnih razlogov ne bodo izognila globam, naloženim v kartelnih zadevah“, in da je „Komisija [poslala] jasno sporočilo, da se udeleženci kartela ne morejo izogniti globam iz postopkovnih razlogov“.

71 Poleg tega naj bi besede, s katerimi Komisija opisuje ta postopek, dopuščale nekaj dvomov glede njenega glavnega namena in načrtovanega izida: Komisija naj bi v sporočilu za javnost v zvezi z izpodbijanim sklepom navedla, da je „ponovno sprejela“ sklep v zvezi s tožečo stranko, in opisala ta postopek v izpodbijanem sklepu kot samo „ponovitev“ prvotnega postopka in ne kot nov postopek.

72 Nazadnje, namen drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah naj bi bil, kot naj bi Komisija priznala, tožečo stranko seznaniti z novim očitkom v zvezi z njeno osebno udeležbo. V zvezi s tem naj bi dejstvo, da se zdi Komisija presenečena nad tem, da je tožeča stranka ta postopek „izkoristila“ za odgovor na prvi očitek v zvezi z njo kot matično družbo, dokazovalo, da je bil ta postopek za Komisijo „samo upravna formalnost“.

73 Navesti je treba, da zagotovitev Komisije, da je odločena, da udeležencem protikonkurenčnih kartelov ne bo dovolila, da bi se iz postopkovnih razlogov izognili sankcijam na podlagi prava Unije, nikakor ni znak pristranskosti, temveč je samo potrditev jasne volje, ki je popolnoma združljiva s poslanstvom Komisije, da v vsakem primeru posebej odpravi ugotovljene postopkovne nepravilnosti, da se ne bi oslabila učinkovitost konkurenčnega prava Unije.

74 Poleg tega v tem, da Komisija ponovi postopek do točke, na kateri je bila ugotovljena nezakonitost, ni nikakršne pristranskosti. V zvezi s tem iz sodne prakse izhaja, da razveljavitev akta Unije ne vpliva nujno na njegove pripravljalne akte (glej sodbo Sodišča z dne 12. novembra 1998 v zadevi Španija proti Komisiji, C-415/96, Recueil, str. I-6993, točka 32 in navedena sodna praksa), saj se postopek za nadomestitev akta, razglašenega za ničnega, nadaljuje prav od tam, kjer je nastala nezakonitost (sodba Sodišča z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375, točka 73).

75 V obravnavanem primeru je nezakonitost izhajala iz razlike med Odločbo 2004/337 in prvim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, saj je bila tožeči stranki v tej odločbi prvič pripisana odgovornost za kršitev tudi kot neposredni storilki. Komisija je s tem, ko je tožeči stranki poslala novo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, s katerim jo je obdolžila tudi v tej vlogi, odpravila nezakonitost, ki jo je ugotovilo Sodišče.

76 To, da je Komisija v angleški različici sporočila za javnost v zvezi z izpodbijanim sklepom navedla, da je „ponovno sprejela“ sklep – pri čemer je v francoski različici navedeno „sprejetje novega sklepa“ – nikakor ne dokazuje, da je bila Komisija v okviru postopka, v katerem je bil izdan ta sklep, pristranska do tožeče stranke.

77 Tožeča stranka nikakor ni dokazala, da je Komisija ponovitev postopka štela „samo za upravno formalnost“ tako, da naj ne bi pripisala nikakršnega pomena dokazom, ki jih je tožeča stranka predložila v tem postopku. Nasprotno, zdi se, da je Komisija izpodbijani sklep, ki poleg tega vključuje znižanje globe, naložene tožeči stranki, sprejela na podlagi kontradiktornega postopka in ob upoštevanju dokazov, ki jih je predložila tožeča stranka.

78 V preostalem in če poskuša tožeča stranka dokazati domnevno pristranskost Komisije v razmerju do nje, je treba opozoriti, da se obstoj kršitve presoja izključno na podlagi dokazov, ki jih zbere Komisija. Če je ob koncu upravnega postopka dokazano, da je bila kršitev dejansko storjena, resničnosti dokazov o kršitvi tako ni mogoče zanikati z dokazom o tem, da je Komisija v tem postopku prezgodaj izrazila prepričanje o obstoju zadevne kršitve. V bistvu je torej upoštevno samo vprašanje, ali je glede na navedene dokaze kršitev dokazana ali ne (zgoraj v točki 65 navedena sodba Splošnega sodišča Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 726, in sodba z dne 5. aprila 2006 v zadevi Degussa proti Komisiji, T-279/02, ZOdl., str. II-897, točka 414).

79 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba očitek, ki se nanaša na kršitev zahteve po nepristranskosti, zavrniti.

80 Ker so vsi deli prvega tožbenega razloga neutemeljeni, ga je treba zavrniti.

81 V zvezi z nadaljnjo preučitvijo te tožbe je treba navesti, da lahko drugi tožbeni razlog, ki se nanaša na kršitev pravil o zastaralnih rokih za naložitev sankcij, po definiciji zadeva samo naložitev globe, ne pa same ugotovitve kršitve (glej v tem smislu sodbi Splošnega sodišča z dne 6. oktobra 2005 v združenih zadevah Sumitomo Chemical in Sumika Fine Chemicals proti Komisiji, T-22/02 in T-23/02, ZOdl., str. II-4065, točke od 40 do 64, in z dne 16. novembra 2006 v zadevi Peróxidos Orgánicos, T-120/04, ZOdl., str. II-4441, točka 18). Drugi tožbeni razlog bo zato preučen za razlogi, s katerimi se prereka zakonitost izpodbijanega sklepa v delu, v katerem je ugotovljena kršitev.

82 V teh okoliščinah je treba preučitev te tožbe nadaljevati s tretjim tožbenim razlogom.

Tretji tožbeni razlog: kršitev načela enakega obravnavanja

83 Tožeča stranka trdi, da v izpodbijanem sklepu ni bila obravnavana enako kot družba Stora. Stora, ki je tako kot tožeča stranka matična družba hčerinske družbe, ki je sodelovala pri kršitvi, v nasprotju s tožečo stranko ni bila kaznovana kot matična družba, čeprav je bila ob sprejetju prvega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah v nasprotju s tožečo stranko še vedno manjšinska delničarka svoje nekdanje hčerinske družbe in ena od svetovnih velesil na trgu papirja.

84 Komisija navaja, da je bila družba Stora ob sprejetju Odločbe 2004/337 v drugačnem položaju kot tožeča stranka. Kakor koli že, podjetje se naj ne bi moglo izogniti odgovornosti v konkurenčnem pravu samo zato, ker so bila druga podjetja obravnavana drugače. Nazadnje, ko se ugotovi, katero podjetje je storilo kršitev, naj bi imela Komisija diskrecijsko pravico pri izbiri naslovnika odločbe in dolžnika globe.

85 V skladu s sodno prakso načelo enakega obravnavanja zahteva, da se primerljivi položaji ne obravnavajo različno in da se različni položaji ne obravnavajo enako, razen če je taka obravnava objektivno utemeljena (sodba Sodišča z dne 13. decembra 1984 v zadevi Sermide, 106/83, Recueil, str. 4209, točka 28, in sodba Splošnega sodišča z dne 14. maja 1998 v zadevi BPB de Eendracht proti Komisiji, T-311/94, Recueil, str. II-1129, točka 309).

86 Kar takoj je treba ugotoviti, da družba Stora in tožeča stranka v nasprotju s trditvami tožeče stranke nista bili v primerljivem položaju.

87 Namreč, čeprav sta bili obe matični družbi hčerinskih družb – vpletenih v kršitev – in sta bili zato naslovnici prvega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, pa to ne spremeni dejstva, da je Komisija samo v primeru skupine Bolloré ugotovila, da je matična družba odgovorna za kršitev tudi kot neposredna storilka. Komisija je tako v točki 355 obrazložitve Odločbe 2004/337 in nato v točki 376 obrazložitve izpodbijanega sklepa izrecno navedla, da obstajajo dokazi o neposredni vpletenosti tožeče stranke v kršitev.

88 Te okoliščine, ki jih je navedla Komisija, so samo še potrdile dokaz o odločilnem vplivu tožeče stranke na njeno hčerinsko družbo med kršitvijo in torej njeno odgovornost kot matične družbe, medtem ko je, nasprotno, Komisija v zvezi z družbo Stora v točki 360 obrazložitve Odločbe 2004/337 in nato v točki 31 obrazložitve izpodbijanega sklepa ugotovila, da je dejavnosti skupine Stora na področju samokopirnega papirja do konca leta 1992 „neposredno“ izvajala hčerinska družba Stora Feldmühle AG, od leta 1993 pa so bile te dejavnosti združene v okviru nove hčerinske družbe hčerinske družbe Stora Feldmühle AG.

89 Te ugotovitve Komisije so zadosten dokaz, da matični družbi Stora in Bolloré med kršitvijo nista bili v primerljivih položajih in da zato naložitev odgovornosti za kršitev tožeči stranki kot matični družbi, medtem ko družba Stora v tej vlogi nazadnje ni bila sankcionirana, ne krši načela enakega obravnavanja.

90 Dejstvo, da je bila družba Stora po kršitvi v nasprotju s tožečo stranko še naprej delničarka svoje nekdanje hčerinske družbe in dejavna na svetovnem trgu papirja, v ničemer ne vpliva na ugotovitve iz prejšnje točke.

91 Poleg zgornjih zadostnih ugotovitev je treba navesti, da je v primeru skupine Bolloré hčerinska družba, vpletena v kršitev (Copigraph), decembra 1999 prenehala vse dejavnostmi, zato bi ob sprejetju Odločbe 2004/337 težko plačala kakršno koli globo. Nasprotno pa je hčerinska družba družbe Stora, ki je bila medtem prodana skupini Mitsubishi, ob sprejetju Odločbe 2004/337 ostala popolnoma dejavna.

92 Čeprav ta dejstva sama po sebi seveda ne pojasnjujejo, zakaj družba Stora leta 2001 ni bila sankcionirana kot matična družba, tožeča stranka pa je bila, pa kljub temu osvetljujejo okoliščine sprejetja Odločbe 2004/337 in dejansko potrebo Komisije, da za zagotovitev učinkovitosti svoje odločbe in njene odvračilnosti za tožečo stranko naloži sankcije matični družbi in ne hčerinski družbi, ki odtlej ni bila več dejavna, medtem ko je bilo mogoče v primeru družbe Stora enake cilje doseči prek hčerinske družbe.

93 Nazadnje je vsekakor treba opozoriti, da podjetje, ki je z ravnanjem kršilo člen 101 PDEU, ne more ostati nekaznovano zato, ker drugemu gospodarskemu subjektu, katerega položaja kot v obravnavanem primeru sodišče Unije ne obravnava, ni bila naložena globa (sodba Sodišča z dne 31. marca 1993 v združenih zadevah Ahlström Osakeyhtiö in drugi proti Komisiji, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 in od C-125/85 do C-129/85, Recueil, str. I-1307, točka 197; sodbi Splošnega sodišča z dne 5. decembra 2006 v zadevi Westfalen Gassen Nederland proti Komisiji, T-303/02, ZOdl. str. II-4567, točka 141, in z dne 1. julija 2008 v zadevi Compagnie maritime belge proti Komisiji, T-276/04, ZOdl., str. II-1277, točka 94).

94 Ob upoštevanju zgornjih ugotovitev je treba ta tožbeni razlog zavrniti.

Četrti tožbeni razlog: prekoračitev razumnega roka in nezmožnost obrambe zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah

95 Tožeča stranka Komisiji očita, da ji je obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah poslala v nerazumnem roku, in sicer več kot 14 let po nastanku dejstev. Razlog za tako dolgo obdobje naj bi bilo dejstvo, da je Komisija vztrajala pri prvi odločbi, ki jo je Sodišče nato razglasilo za nično.

96 Zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, naj se tožeča ne bi mogla braniti pred očitkom v zvezi z njeno odgovornostjo kot matične družbe družbe Copigraph. Zdaj naj bi se namreč morala prvič zagovarjati v zvezi z resničnostjo dejstev, ki se očitajo družbi Copigraph, na katera ji v okviru prvotnega postopka ni bilo treba odgovarjati in v zvezi s katerimi naj se v okviru navedenega postopka nikakor ne bi mogla braniti.

97 Tožeča stranka naj se zaradi preteka časa prav tako ne bi mogla braniti pred očitkom v zvezi s svojo osebno udeležbo pri kršitvi.

98 Komisija trdi, da sosledje postopkov v obravnavanem primeru dokazuje, da rok nikakor ni nerazumen. Opozarja, da se načelo razumnega roka pri naložitvi globe izvaja s pravili o zastaranju.

99 S sklicevanjem na štirinajstletno obdobje naj bi bila prezrta prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah in Odločba 2004/337. Prav tako naj se ne bi upoštevalo trajanje postopka pred sodiščem Unije. Komisiji pa naj ne bi bilo mogoče očitati, da je „vztrajala“ pri Odločbi 2004/337.

100 Trditev, da je čas, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, vplival na pravico tožeče stranke do obrambe, naj ne bi bila dokazana.

101 V zvezi z odgovornostjo tožeče stranke kot matične družbe družbe Copigraph naj se drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ne bi razlikovalo od prvega. Tožeča stranka naj bi imela leta 2000 možnost pripraviti obrambo v zvezi s tem in izpodbijati resničnost dejstev, če bi tako želela. Dejstvo, da tega ni storila, naj bi bilo posledica njene svobodne odločitve v zvezi z obrambo. Komisija v zvezi z dejstvom, da naj tožeča stranka ne bi bila vključena v postopek že od začetka, opozarja, da se kontradiktorna faza postopka začne z obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, da podjetja nimajo nikakršne pravice biti predmet preiskave in da njeno izvajanje preiskave ne sme biti odvisno od okoliščin posameznega podjetja. Poleg tega naj bi tožeča stranka v tožbi zoper Odločbo 2004/337 pokazala, da se je zmožna zagovarjati o vsebini.

102 Komisija v zvezi z odgovornostjo tožeče stranke za njeno osebno udeležbo pri kršitvi meni še, da nezmožnost tožeče stranke, da se brani, ni dokazana. Dejanske okoliščine, navedene v izpodbijanem sklepu, naj bi bile enake tistim iz Odločbe 2004/337 in naj bi jih tožeča stranka poznala. Ko je bila tožeča stranka obveščena o svoji odgovornosti kot matične družbe in kot delodajalke oseb, ki sta se udeležili sestankov kartela, naj ne bi nikoli zanikala resničnosti dejstev, dokler sta bili ti osebi še zaposleni pri njej, temveč naj bi ugovor podala šele po njunem odhodu.

103 Opozoriti je treba, da mora Komisija v skladu z načelom razumnega roka, ki je splošno načelo prava Unije, vsebovano v členu 47(2) Listine, v okviru svojih upravnih postopkov spoštovati razumni rok (glej v tem smislu zgoraj v točki 74 navedeno sodbo z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 179, in sodbo Splošnega sodišča z dne 30. septembra 2003 v zadevi Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis proti Komisiji, T-196/01, Recueil, str. II-3987, točka 229).

104 V zvezi s tem se v skladu z ustaljeno sodno prakso razumnost trajanja upravnega postopka presoja glede na okoliščine posamezne zadeve in zlasti glede na njen kontekst, različne faze v postopku, zapletenost zadeve in njen pomen za različne zainteresirane strani (zgoraj v točki 74 navedena sodba z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 187; sodba Splošnega sodišča z dne 16. septembra 1999 v zadevi Partex proti Komisiji, T-182/96, Recueil, str. II-2673, točka 177, in zgoraj v točki 103 navedena sodba Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis proti Komisiji, točka 230).

105 Prav tako je treba opozoriti, da prekoračitev razumnega roka, tudi če je dokazana, ne upravičuje nujno razglasitve ničnosti odločbe. V zvezi z uporabo pravil o konkurenci je namreč lahko prekoračitev razumnega roka razlog za razglasitev ničnosti odločbe, v kateri so bile ugotovljene kršitve, le, če je bila s kršitvijo tega načela kršena pravica zadevnih podjetij do obrambe. Nespoštovanje obveznosti sprejetja odločitve v razumnem roku pa, razen v tem specifičnem primeru, ne vpliva na veljavnost upravnega postopka na podlagi Uredbe št. 17 in Uredbe št. 1/2003 (sodbi Sodišča z dne 17. decembra 1998 v zadevi Baustahlgewebe proti Komisiji, C-185/95 P, Recueil, str. I-8417, točka 49, in z dne 21. septembra 2006 v zadevi Technische Unie proti Komisiji, C-113/04 P, ZOdl., str. I-8831, točki 47 in 48; sodba Splošnega sodišča z dne 18. junija 2008 v zadevi Hoechst proti Komisiji, T-410/03, ZOdl., str. II-881, točka 227; glej tudi sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott k sodbi Sodišča z dne 25. oktobra 2011 v zadevi Solvay proti Komisiji, C-110/10 P, ZOdl., str. I-10439, točke od 95 do 106).

106 Tožeča stranka v obravnavanem primeru v bistvu trdi, da je Komisija s tem, ko ji je drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah poslala več kot 14 let po koncu kršitve, ki je predmet postopkov, kršila razumni rok in posegla v njeno pravico do obrambe. Tožeči stranki naj bi bila namreč zaradi prepoznega obvestila odvzeta dejanska možnost, da se brani kot matična družba družbe Copigraph in kot neposredna storilka kršitve. Tožeča stranka dodaja, da je glavni razlog za to, da je postopek trajal tako dolgo, dejstvo, da je Komisija decembra 2001 sprejela odločbo in pri njej vztrajala kljub vloženi tožbi, to odločbo pa je Sodišče pozneje zaradi kršitve pravice do obrambe razglasilo za nično z zgoraj v točki 13 navedeno sodbo PAK.

107 V zvezi z vprašanjem, ali je bil v obravnavani zadevi spoštovan razumni rok, je treba najprej opozoriti, da se razumnost trajanja upravnega postopka presoja glede na njegov kontekst in različne faze v postopku (glej sodno prakso, navedeno zgoraj v točki 104). Samo z vidika štirinajstletnega obdobja, na katero se sklicuje tožeča stranka, brez upoštevanja konteksta in različnih faz postopka, ni mogoče odgovoriti na vprašanje, ali je Komisija izpolnila zahtevo po razumnem roku.

108 V obravnavanem primeru je bilo prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah tožeči stranki poslano 26. julija 2000, torej štiri leta in deset mesecev po koncu kršitve ter tri leta in šest mesecev po začetku preiskave iz januarja 1997. Odločba 2004/337 je bila sprejeta eno leto in pet mesecev po prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.

109 Ugotoviti je treba, da ta obdobja niso prekoračila razumnega roka, zlasti ob upoštevanju velikega števila podjetij, na katera so se nanašali predhodne preiskave in pozneje kontradiktorni postopek. Poleg tega tožeča stranka, kot navaja Komisija, ni niti v tožbi zoper Odločbo 2004/337 niti v tej tožbi trdila, da je Komisija v tej fazi postopka prekoračila razumni rok.

110 Tožeča stranka Komisiji kvečjemu očita, da jo je prepozno vključila v upravni postopek, in sicer takrat, ko je bila družba Copigraph vsekakor že prodana drugi skupini. Ta očitek je preučen spodaj v točkah od 139 do 154.

111 V zvezi s sodnim postopkom, ki se je začel s tožbo v zadevi T-109/02, je treba navesti, da obdobje, v katerem je sodišče Unije preučilo zakonitost Odločbe 2004/337 in nato veljavnost zgoraj v točki 10 navedene sodbe Bolloré, ni upoštevno pri določitvi trajanja postopka pred Komisijo (glej v tem smislu zgoraj v točki 45 navedeno sodbo Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 123, in sodbo Splošnega sodišča z dne 25. junija 2010 v zadevi Imperial Chemical Industries proti Komisiji, T-66/01, ZOdl., str. II-2631, točka 102). Poleg tega je Sodišče v zgoraj v točki 13 navedeni sodbi PAK (točke od 146 do 149) izrecno navedlo, da trajanje postopka pred Splošnim sodiščem ni prekoračilo razumnega roka.

112 Komisija je 15. septembra 2009, to je 12 dni po tem, ko je Sodišče z zgoraj v točki 13 navedeno sodbo PAK razglasilo ničnost Odločbe 2004/337, tožeči stranki poslala drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Izpodbijani sklep je bil nato sprejet 23. junija 2010, torej nekaj več kot devet mesecev po navedenem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah. Tudi v tem primeru je treba ugotoviti, da trajanje upravnega postopka, ki ga je Komisija izvedla po razglasitvi ničnosti Odločbe 2004/337, ni prekoračilo razumnega roka.

113 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da je med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah preteklo 14 let zaradi sosledja faz postopka, od katerih nobena ni prekoračila razumnega roka.

114 Tožeča stranka kljub temu vztrajno trdi, da je prekoračitev razumnega roka dokazana. Glede na pravico vsake osebe, da institucije Unije o njeni zadevi odločijo v razumnem roku (člen 47 Listine), naj Komisija ne bi imela pravice, da zoper njo sproži postopek in jo obsodi na podlagi očitkov, o katerih je bila obveščena več kot 14 let po nastanku dejstev. Tožeča stranka dodaja, da je glavni razlog za to zelo dolgo obdobje dejstvo, da je Komisija decembra 2001 sprejela odločbo in pri njej vztrajala kljub vloženi tožbi, to odločbo pa je Sodišče pozneje zaradi kršitve pravice do obrambe razglasilo za ničnо z zgoraj v točki 13 navedeno sodbo PAK.

115 Če se tožeča stranka s tem argumentom poskuša sklicevati na prekoračitev razumnega roka in doseči razglasitev ničnosti izpodbijanega sklepa v delu, v katerem je naložena globa, ne glede na to, ali je kršitev dokazana, je treba opozoriti, da v skladu s sodno prakso, tudi če bi prekoračitev razumnega roka pod določenimi pogoji lahko upravičila razglasitev ničnosti odločbe, v kateri je ugotovljena kršitev pravil o konkurenci, ne bi moglo biti tako, kadar se izpodbija znesek glob, naloženih s to odločbo, saj pooblastilo Komisije za določitev glob urejajo predpisi, ki v ta namen določajo zastaralni rok (sodba Splošnega sodišča z dne 19. marca 2003 v zadevi CMA CGM in drugi proti Komisiji, T-213/00, Recueil, str. II-913, točka 321, in zgoraj v točki 105 navedena sodba Hoechst proti Komisiji z dne 18. junija 2008, točka 220).

116 Z Uredbo Sveta (EGS) št. 2988/74 z dne 26. novembra 1974 o rokih zastaranja v postopkih in izvajanju sankcij v transportnem pravu in pravu konkurence Evropske gospodarske skupnosti (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 7, zvezek 1, str. 61) in nato z Uredbo št. 1/2003, ki je navedeno uredbo nadomestila na področju konkurence, je bila vzpostavljena celovita ureditev, v kateri so podrobno urejeni roki, v katerih ima Komisija pravico naložiti globe podjetjem, proti katerim potekajo postopki uporabe pravil konkurence Unije, ne da bi ogrozila temeljno zahtevo pravne varnosti. V zvezi s tem je treba poudariti, da na področju glob v okviru uporabe pravil konkurence Unije iz člena 25(5) Uredbe št. 1/2003 (prej člen 2(3) Uredbe št. 2988/74) izhaja, da je zastaralni rok največ deset let, če je

zastaranje prekinjeno v skladu s členom 25(3) Uredbe št. 1/2003 (prej člen 2(1) Uredbe št. 2988/74), tako da Komisija ne more v nedogled odlašati z odločbo o globah brez tveganja, da se bo zastaralni rok iztekel (zgoraj v točki 115 navedena sodba CMA CGM in drugi proti Komisiji, točka 324, in zgoraj v točki 105 navedena sodba Hoechst proti Komisiji z dne 18. junija 2008, točka 223).

117 Ob tej ureditvi je treba zavrniti vse pomisleke, povezane z obveznostjo Komisije, da mora svoje pooblastilo za nalaganje glob izvrševati v razumnem roku (zgoraj v točki 115 navedena sodba CMA CGM in drugi proti Komisiji, točka 324, in zgoraj v točki 105 navedena sodba Hoechst proti Komisiji z dne 18. junija 2008, točka 224; glej v tem smislu tudi sodbo Sodišča z dne 14. julija 1972 v zadevi Geigy proti Komisiji, 52/69, Recueil, str. 787, točke od 20 do 22, in zgoraj v točki 38 navedeno sodbo Imperial Chemical Industries proti Komisiji, točke od 46 do 49).

118 To pomeni, da je treba to trditev zavrniti, če poskuša tožeča stranka s sklicevanjem na prekoračitev razumnega roka doseči razglasitev ničnosti izpodbijanega sklepa v delu, ki se nanaša na globo, ne glede na to, ali je kršitev dokazana.

119 Če poskuša tožeča stranka s sklicevanjem na prekoračitev razumnega roka doseči razveljavitev izpodbijanega sklepa v delu, v katerem je ugotovljena kršitev, čeprav se ni poseglo v njeno pravico do obrambe, je treba navesti, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso, navedeno zgoraj v točki 105, v primeru odločbe, v kateri so bile ugotovljene kršitve konkurenčnega prava Skupnosti, prekoračitev razumnega roka razlog za ničnost le, če se ugotovi, da je kršitev tega načela ogrozila pravico zadevnih podjetij do obrambe. Nespoštovanje obveznosti sprejetja odločitve v razumnem roku pa, razen v tem specifičnem primeru, ne vpliva na veljavnost upravnega postopka na podlagi Uredbe št. 17 in Uredbe št. 1/2003.

120 Dalje, v zvezi z očitkom Komisiji, da je vztrajala pri Odločbi 2004/337, čeprav je bila zoper to odločbo vložena tožba, zadošča opozoriti, da, prvič, v skladu s členom 278 PDEU „[t]ožbe, vložene pri Sodišču, nimajo odložilnega učinka“, in drugič, da se šteje, da je akt veljaven, dokler ni razglašen za ničen (glej v tem smislu sodbi Sodišča z dne 8. julija 1999 v zadevi Hoechst proti Komisiji, C-227/92 P, Recueil, str. I-4443, točka 69, in z dne 12. februarja 2008 v zadevi CELF in Ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, ZOdl., str. I-469, točka 60).

121 V zvezi s prerekanjem pravice Komisije, da po razglasitvi ničnosti Odločbe 2004/337 z zgoraj v točki 13 navedeno sodbo PAK ponovno uvede upravni postopek, je treba opozoriti, da mora institucija, katere akt je bil razglašen za ničen, na podlagi člena 266 PDEU sprejeti ukrepe, potrebne za izvršitev sodbe, s katero je bila razglašena ničnost.

122 Sodišče je v zgoraj v točki 13 navedeni sodbi PAK navedlo, da mora biti v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah opredeljeno, v kakšni vlogi se podjetju očitajo navedena dejstva (točka 39 sodbe), in razsodilo, da tožeča stranka iz prvega obvestila o ugotovitvah ni mogla razbrati, da ji je Komisija v Odločbi 2004/337 nameravala pripisati kršitev tudi zaradi njene neposredne vpletenosti v dejavnosti omejevalnega sporazuma (točka 40 sodbe).

123 Sodišče ni dalo vnaprejšnjega odgovora na vprašanje, ali je bila tožeči stranki odtlej onemogočena obramba. Menilo je samo, da zato, ker je bila z izpodbijanim sklepom potrjena odgovornost tožeče stranke zaradi njene vpletenosti kot matične družbe družbe Copigraph, poleg osebne vpletenosti te matične družbe, ni izključena možnost, da je omenjena odločba temeljila na ravnanjih, glede katerih se tožeča stranka ni imela možnosti braniti (točka 44 sodbe).

124 Iz navedenega izhaja, da Sodišče ni ugotovilo nič takega, zaradi česar Komisija ne bi smela v okviru ukrepov za izvršitev zgoraj v točki 13 navedene sodbe PAK tožeči stranki poslati novega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, s katerim je ni več obdolžila samo kot matično družbo družbe Copigraph, ampak tudi kot neposredno storilko kršitve.

125 V nasprotju s trditvami tožeče stranke Komisija tako s sprejetjem popolnoma formalnega ukrepa ni poskušala popraviti kršitve pravice do obrambe, ki jo je ugotovilo Sodišče.

126 Nasprotno, Komisija je z drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, s katerim je tožečo stranko obdolžila ne samo kot matično družbo družbe Copigraph, ampak tudi kot neposredno storilko, izvršila zgoraj v točki 13 navedeno sodbo PAK tako, da je začela nov kontradiktorni postopek, s katerim je tožeča stranka dobila možnost, da se brani pred vsemi očitki.

127 Kljub vsemu se postavlja vprašanje, ali je bilo tožeči stranki, kot je trdila v odgovoru na drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah in nato v obravnavani tožbi, zaradi preteka časa do tega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah onemogočeno, da bi se branila pred očitki iz tega obvestila.

128 V takem primeru, katerega dokazno breme nosi tožeča stranka (glej v tem smislu zgoraj v točki 105 navedeno sodbo Technische Unie proti Komisiji, točka 61), bi bilo treba ugotoviti, da je bil izpodbijani sklep sprejet ob kršitvi njene pravice do obrambe.

129 Treba je torej preučiti ugovor tožeče stranke, da se zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, ni mogla braniti v zvezi s tem, da se ji je najprej pripisala kršitev kot matični družbi družbe Copigraph in nato še kot neposredni storilki.

130 Najprej, tožeča stranka trdi, da se ne more več braniti v zvezi z dejstvom, da se ji je pripisala kršitev kot matični družbi družbe Copigraph. Ker naj bi bila namreč v prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah o očitkih Komisije v zvezi z ravnanjem družbe Copigraph obveščena neposredno ta družba, naj tožeča stranka ne bi odgovarjala za to. Zato naj bi se branila izključno v zvezi z elementi, značilnimi za njeno odgovornost kot matične družbe, torej v zvezi s svojim ravnanjem kot subjekta, ki obvladuje družbo Copigraph. Tožeča stranka, ki je bila edina naslovnica drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, naj bi se zdaj branila tudi pred očitki v zvezi z ravnanjem družbe Copigraph, kar naj bi ji bilo v praksi onemogočeno zaradi preteka časa.

131 Tožeča stranka dodaja, da se v vsakem primeru že med prvim upravnim postopkom ni mogla braniti v zvezi z ravnanjem družbe Copigraph, in sicer zaradi napak Komisije pri vodenju postopka. Zato naj bi imela še toliko manj možnosti za to danes.

132 Prvič, v zvezi s trditvijo, da tožeči stranki v prvem upravnem postopku ni bilo treba odgovarjati za ravnanje družbe Copigraph, je treba opozoriti, da je bilo prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah vročeno tožeči stranki in družbi Copigraph in da je bilo zaradi gospodarske enote, ki sta jo tvorili ti družbi, ravnanje, ki se je očitalo družbi Copigraph, prav toliko ravnanje tožeče stranke, saj je bila ta obdolžena za kršitev, ki naj bi jo storila sama (glej točko 52 zgoraj).

133 To, da se v prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah ločeno obravnavata vprašanje pripisljivosti kršitve tožeči stranki in opis kršitev, dokazuje samo, da je vprašanje pripisljivosti kršitve tožeči stranki zahtevalo posebna pojasnila. Kot pa navaja Komisija, so bila ta pojasnila samo dodana opisu kršitev, niso pa ga nadomestila v zvezi z matično družbo. Ta pojasnila tako v nasprotju s trditvami tožeče stranke niso bila očitek, ki bi bil ločen od očitka, navedenega izključno zoper hčerinsko družbo. Tožeča stranka na podlagi teh pojasnil ni mogla sklepati, da se opis kršitev ne nanaša nanjo.

134 Tožeča stranka ugovarja, da je tako stališče Komisije „škodljivo, ker od družbe, ki prereka nadzor nad drugo družbo, logično ni mogoče zahtevati, da v svojo obrambo vključi odgovornost za ravnanje te družbe“.

135 Ugotoviti je treba, da ta ugovor ne upošteva sodne prakse, ki je bila ob nastanku dejstev že ustaljena, v zvezi z osebno odgovornostjo matičnih družb, ki tvorijo gospodarsko enoto s svojimi hčerinskimi družbami. Poleg tega ni protislovno, če se poleg obrambe, ki temelji na neobstoju gospodarske enote med matično in hčerinsko družbo, obramba podredno nanaša tudi na kršitve.

136 Nazadnje, če ta ugovor pomeni, da od matične družbe, ki trdi, da ni imela nadzora nad svojo hčerinsko družbo, ni mogoče utemeljeno zahtevati, da razpolaga tudi z elementi, na podlagi katerih bi se lahko branila v zvezi z dejanji, ki jih je storila njena hčerinska družba, je treba ta ugovor zavrniti.

137 Matična družba, namreč, ali nima dejanskega nadzora nad hčerinsko družbo in v tem primeru se vprašanje odgovornosti matične družbe sploh ne postavlja, kar pomeni, da zanjo ni pomembno, če se mora braniti v zvezi z ravnanjem hčerinske družbe; ali tak nadzor obstaja in v tem primeru je vsekakor dolžnost matične družbe, da v svojih arhivih ali kako drugače hrani elemente, na podlagi katerih bi se lahko branila zoper svojo obdolžitev kot matične družbe, ki tvori gospodarsko enoto s svojo hčerinsko družbo (glej v tem smislu zgoraj v točki 45 navedeno sodbo Hoechst proti Komisiji z dne 30. septembra 2009, točka 171).

138 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba trditev tožeče stranke, da se elementi iz prvega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah niso nanašali nanjo, zavrniti.

139 Drugič, preučiti je treba trditev, da tožeča stranka že med prvim upravnim postopkom zaradi napak Komisije pri vodenju postopka ni imela nikakršnih možnosti, da bi se branila v zvezi z dejanji, ki se očitajo družbi Copigraph.

140 Tožeča stranka trdi, da jo je Komisija v ta upravni postopek vključila prepozno, čeprav je že novembra 1998 družbo Copigraph z vsemi njenimi arhivi prodala tretji osebi in je družba Copigraph prenehala poslovati. Zato naj se že med prvim upravnim postopkom ne bi mogla braniti v zvezi s kršitvami, ki jih je storila družba Copigraph. Še toliko manj naj bi bila to zmožna storiti zdaj.

141 Tožeča stranka Komisiji očita, da jo je v nasprotju z drugimi podjetji, ki so jim bile v tej zadevi naložene sankcije, pustila v popolni nevednosti glede potekajočega postopka, čeprav je imela Komisija že od začetka vse informacije o povezavah med njo in družbo Copigraph. Tožeča stranka naj bi bila zato obravnavana manj ugodno kot druga obravnavana podjetja.

142 Opozoriti je treba, da je upravni postopek v zadevah v zvezi s konkurenco razdeljen na dve ločeni in zaporedni fazi, od katerih ima vsaka svojo notranjo logiko, in sicer na predhodno preiskovalno fazo na eni strani in kontradiktorno fazo na drugi strani. Namen predhodne preiskovalne faze, v kateri Komisija uporablja preiskovalna pooblastila iz Uredbe št. 17 in Uredbe št. 1/2003 in ki traja tudi po sprejetju obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, je Komisiji omogočiti, da zbere vse upoštevne informacije, ki potrjujejo obstoj kršitve pravil o konkurenci ali pa ne, ter sprejme prvo stališče o usmeritvi in tudi o nadaljevanju postopka. Nasprotno pa mora kontradiktorna faza, ki traja od obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah do sprejetja dokončne odločbe, Komisiji omogočiti, da se dokončno opredeli do očitane kršitve (glej v tem smislu zgoraj v točki 74 navedeno sodbo Sodišča Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točke od 181 do 183; sodbo z dne 21. septembra 2006 v zadevi Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, C-105/04 P, ZOdl., str. I-8725, točka 38, in sodbo Splošnega sodišča z dne 8. julija 2008 v zadevi AC-Treuhand proti Komisiji, T-99/04, ZOdl., str. II-1501, točka 47).

143 Zadevno podjetje je šele na začetku kontradiktorne faze upravnega postopka z obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah obveščeno o vseh bistvenih elementih, na katere se Komisija opira v tej fazi postopka, in šele takrat to podjetje dobi pravico do vpogleda v spis, da se zagotovi dejansko izvajanje njegove pravice do obrambe (glej v tem smislu zgoraj v točki 74 navedeno sodbo Cour Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točki 315 in 316; zgoraj v točki 142 navedeno sodbo Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, točka 47, in sodbo z dne 25. januarja 2007 v zadevi Dalmine proti Komisiji, C-407/04 P, ZOdl., str. I-829, točka 59).

144 To pomeni, da ni namen predhodne preiskovalne faze, da podjetjem omogoči obrambo, temveč da Komisiji omogoči, da zbere vse potrebne dokaze, saj lahko ta institucija svobodno odloča o izvedbi preiskave, in da pridobi podatke od podjetij, za katera meni, da bi lahko imela koristne informacije. Nikakor ni dolžnost Komisije, da med predhodno preiskavo pošlje zahteve za informacije ali postavi enaka vprašanja vsem podjetjem, za katera sumi, da so sodelovala pri kršitvi. Ugotoviti je namreč treba, da bi obstoj take dolžnosti lahko škodoval svobodi ukrepanja Komisije med preiskavami na področju konkurence in s tem njeni učinkovitosti (glej v tem smislu sodbo Splošnega sodišča z dne 8. julija 2004 v zadevi Corus UK proti Komisiji, T-48/00, ZOdl., str. II-2325, točka 212).

145 Res je, da je Sodišče glede spoštovanja razumnega roka v bistvu razsodilo, da presoja izvora morebitnega oviranja učinkovitega izvrševanja pravice do obrambe ne more biti omejena samo na kontradiktorno fazo upravnega postopka, ampak mora veljati za ves postopek in se nanašati na njegovo celotno trajanje (zgoraj v točki 142 navedena sodba Sodišča Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, točki 49 in 50; zgoraj v točki 105 navedena sodba Technische Unie proti Komisiji, točki 54 in 55, in sodba z dne 29. septembra 2011 v zadevi Elf Aquitaine proti Komisiji, C-521/09 P, ZOdl., str. I-8947, točka 118).

146 Podobne ugotovitve se uporabljajo za vprašanje, ali in koliko mora Komisija zadevnemu subjektu od predhodne preiskovalne faze pošiljati nekatere informacije o predmetu in cilju preiskave, na podlagi katerih bi se ta lahko učinkovito branil v kontradiktornem postopku (zgoraj v točki 145 navedena sodba Elf Aquitaine proti Komisiji, točka 119).

147 To pa ne pomeni, da mora Komisija že pred sprejetjem prvega ukrepa glede nekega subjekta tega v vsakem primeru obvestiti o možnosti pripravljalnih ukrepov ali ukrepov pregona na podlagi konkurenčnega prava Unije (glej zgoraj v točki 145 navedeno sodbo Elf Aquitaine proti Komisiji, točka 120 in navedena sodna praksa).

148 Poleg tega je Sodišče že razsodilo, da načelo osebne odgovornosti ne nasprotuje temu, da želi Komisija najprej sankcionirati družbo kršiteljico pravil o konkurenci in nato raziskati, ali je morda mogoče kršitev pripisati matični družbi (sodba Sodišča z dne 24. septembra 2009 v združenih zadevah Erste Group Bank in drugi proti Komisiji, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P in C-137/07 P, ZOdl., str. I-8681, točka 82, in zgoraj v točki 145 navedena sodba Elf Aquitaine proti Komisiji, točka 121).

149 Če lahko tako naslovnik obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah v kontradiktornem upravnem postopku učinkovito predstavi svoje stališče o resničnosti in upoštevnosti dejanskega stanja in okoliščin, ki jih navaja Komisija, tej v nasprotju z navedbami pritožnice glede tega naslovnika načeloma ni treba sprejeti preiskovalnega ukrepa pred pošiljanjem obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah (zgoraj v točki 145 navedena sodba Elf Aquitaine proti Komisiji, točka 122).

150 To pomeni, da Komisija v nasprotju s trditvami tožeče stranke ni imela nikakršne obveznosti, da bi jo v prvi upravni postopek vključila prej, kot je to storila.

151 Kakor koli že, tožeča stranka, ki ima vpogled v spis Komisije, pred Splošnim sodiščem z ničimer ne utemelji trditve, da je imela ta institucija že na začetku postopka vse informacije o njenih povezavah z družbo Copigraph. Poleg tega, da ni dolžnost Splošnega sodišča, da namesto tožeče stranke izvaja dokaze, je treba ugotoviti, da edini dokument, ki mu je bil predložen in ki z nespornim datumom dokazuje informacije Komisije o povezavah med družbo Copigraph in tožečo stranko, ni dokument iz leta 1996 ali 1997, temveč se zdi, da je to odgovor družbe Copigraph z dne 10. februarja 2000 na zahtevo za informacije z dne 20. decembra 1999. Ta zahteva za informacije je bila neposreden odziv na informacijo, ki jo je družba AWA Komisiji posredovala z dopisom z dne 9. decembra 1999, in sicer da je družbo Copigraph prevzela šele novembra 1998. Komisija je zato neposredno od družbe Copigraph zahtevala informacije o njenem poslovanju pred tem prevzemom. Družba Copigraph je v prvem odstavku svojega odgovora Komisijo seznanila s svojimi povezavami s tožečo stranko. Zaradi teh

informacij, predloženih februarja 2000, ki so skoraj dobesedno povzete v prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, je bilo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah poslano tožeči stranki kot matični družbi.

152 Trditev, da je tožeča stranka družbo Copigraph prodala z njenimi arhivi vred in torej domnevno ni imela več nobene možnosti, da bi se branila, je treba zavrniti. Tožeča stranka je namreč po eni strani ob prodaji družbe Copigraph morala poskrbeti za beleženje elementov v zvezi z dejavnostjo svoje hčerinske družbe v knjigah in arhivih ali kako drugače, na primer s pravico do vpogleda v prenesene arhive, predvsem da bi imela v primeru sodnih ali upravnih postopkov potrebne dokaze (glej zgoraj v točki 45 navedeno sodbo Hoechst proti Komisiji z dne 30. septembra 2009, točka 171). Po drugi strani bi s sprejetjem te trditve posegli v pravico Komisije, da po prodaji hčerinske družbe začne postopek zoper matično družbo.

153 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da če se tožeča stranka, kot trdi, dejansko ni mogla braniti pred obtožbami v drugem upravnem postopku kot matične družbe družbe Copigraph, ta nezmožnost nikakor ni bila posledica časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, ali napak Komisije, temveč izključno okoliščin, za katere je kriva sama.

154 V preostalem je treba podredno navesti, da trditev, da se tožeča stranka že v prvem upravnem postopku ni mogla zagovarjati v zvezi s kršitvami, ni prepričljiva. Tožeča stranka namreč ne zanika, da te trditve ni navedla v tožbi v zadevi T-109/02. Če bi bila ta trditev kakor koli pomembna, bi se tožeča stranka nanjo v tožbi zoper Odločbo 2004/337 vsekakor sklicevala. Poleg tega se je tožeča stranka v isti tožbi dejansko branila v zvezi s kršitvami, saj je prerekala trajanje kršitve in navedla, da je imela družba Copigraph v kartelu samo vlogo slednika.

155 Skratka, treba je zavrniti trditev, da se tožeča stranka zaradi časa, ki je pretekel od konca kršitve do drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, v drugem upravnem postopku ni mogla braniti v zvezi s tem, da je bila obdolžena kot matična družba družbe Copigraph.

156 V nadaljevanju je treba preučiti trditev tožeče stranke, da se zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, ni mogla braniti niti v zvezi s tem, da se ji je kršitev pripisala kot neposredni storilki.

157 V okviru tega je treba kar takoj navesti, da se elementi iz drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, na podlagi katerih je Komisija v izpodbijanem sklepu tožeči stranki pripisala odgovornost kot neposredni storilki, nanašajo izključno na udeležbo zaposlenih tožeče stranke na sestankih kartela (glej točko 376 drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah in točko 376 obrazložitve izpodbijanega sklepa). Kot je razvidno iz točke 377 obrazložitve izpodbijanega sklepa, stališče Komisije nikakor ne temelji na vključitvi tožeče stranke v Association of European Manufacturers of Carbonless Paper (združenje evropskih proizvajalcev samokopirnega papirja, AEMCP), ki je bilo vpleteno v kršitev.

158 Komisija je torej kot dokaz neposredne vpletenosti tožeče stranke v kartel upoštevala dejstvo, da sta dva od njenih zaposlenih, g. V. (direktor papirnice tožeče stranke v Thonon-les-Bainsu in vodja oddelka za posebne vrste papirja tožeče stranke) in njegov podrejeni g. B. (zaposlen v prodaji v papirnici tožeče stranke v Thonon-les-Bainsu), sodelovala na sestankih kartela.

159 Navesti je treba, da tožeča stranka v tožbi ne zanika, niti da sta bili ti osebi zaposleni pri tožeči stranki niti da sta sodelovali na sestankih kartela. Tožba namreč niti v vlogi niti v repliki ne vsebuje nobenega tožbenega razloga ali trditve, iz katerih bi izhajalo, da se Komisija v zvezi s tem moti. Še več, tožeča stranka je na obravnavi opozorila, da je g. B. potrdil, da se je pri tožeči stranki zaposlil šele s februarjem 1995. Kljub vsemu je treba ugotoviti, da je nova trditev, katere prepozna navedba nikakor ni upravičena, nedopustna glede na člen 48(2) Poslovnika Splošnega sodišča. Poleg tega ta trditev ni utemeljena z nobenim dokazilom iz kadrovske evidence tožeče stranke, medtem ko ji nasprotuje

odgovor družbe Copigraph z dne 10. februarja 2000 na zahtevo za informacije z dne 20. decembra 1999, iz katerega je razvidno, da je bila zadevna oseba zaposlena v prodaji pri tožeči stranki od leta 1994.

160 Tožeča stranka se torej v bistvu sklicuje samo na kršitev svoje pravice do obrambe, ker je Komisija šele v drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah trdila, da sta ti osebi nastopali kot predstavnika tožeče stranke. Ker naj bi oba zaposlena zapustila skupino Bolloré in ker naj tožeča stranka ne bi imela več nobene povezave z njunimi morebitnimi dejavnostmi, naj bi bilo prepozno za pridobitev njunih pričanj ali poizvedbo v arhivu v zvezi z novo trditvijo Komisije.

161 Tožeča stranka na podlagi tega sklepa, da ji je bilo zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, onemogočeno, da bi se branila v zvezi s svojo neposredno vpletenostjo v kršitev, ki se ji očita v drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.

162 Tožeča stranka je za ponazoritev svojega stališča predložila seznam informacij in dokumentov, ki bi jih, kot trdi, za svojo obrambo vsekakor zahtevala od svojih dveh zaposlenih ali jih poiskala v svojih arhivih, če bi bila pravočasno obdolžena kot neposredna storilka.

163 Novost očitkov Komisije, na katero je opozorila tožeča stranka, je treba vsaj relativizirati.

164 Seveda drži, da je Komisija šele v drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah tožeči stranki ustrezno pripisala kršitev kot neposredni storilki.

165 Čeprav je bila Odločba 2004/337 razglašena za nično zaradi kršitve pravice tožeče stranke do obrambe, pa to ne spremeni dejstva, da je tožeča stranka v resnici že takrat vedela, da ji Komisija očita kršitev tudi kot neposredni storilki, in sicer zaradi sodelovanja g. V. in g. B., njenih zaposlenih, na sestankih kartela. Tožeča stranka torej s stališčem Komisije ni bila seznanjena leta 2009, temveč leta 2001.

166 Tožeča stranka se ob upoštevanju te okoliščine ne more sklicevati na besedilo odgovora Komisije na tožbo v zadevi T-109/02 in v bistvu trditi, da je pripis odgovornosti za kršitev njej kot neposredni storilki leta 2009 zanjo pomenil nov očitek. Ne glede na trditve Komisije pred Splošnim sodiščem v zadevi T-109/02 namreč ni sporno, da je bil pripis odgovornosti kot neposredni storilki dejansko naveden v Odločbi 2004/337. Poleg tega je tožeča stranka prav iz tega razloga vložila tožbo v zadevi T-109/02, Splošno sodišče v zgoraj v točki 10 navedeni sodbi Bolloré in Sodišče v zgoraj v točki 13 navedeni sodbi PAK pa sta lahko to dejstvo samo potrdili.

167 Iz istih razlogov se tožeča stranka prav tako ne more sklicevati na dejstvo, da je pooblaščenec Komisije za zaslišanje v dopisu z dne 13. januarja 2010 navedel, da drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah vsebuje „popolnoma nov očitek v zvezi z dejstvi, ki segajo več kot 15 let nazaj“. Poleg tega je treba navesti, če ta dopis postavimo v njegov kontekst, da je šlo samo za odgovor na prošnjo tožeče stranke za podaljšanje roka za odgovor na drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, v tej prošnji pa je tožeča stranka trdila, da gre za „popolnoma nov“ očitek in da dejstva segajo več kot 15 let nazaj. Da bi odpravili vsakršne dvome glede stališča pooblaščenca za zaslišanje, je treba še navesti, da je ta v končnem poročilu izrecno navedel, da „je bila z očitkom [tožeči stranki] v zvezi [s svojo] neposredno udeležbo seznanjena v [Odločbi 2004/337]“.

168 Nazadnje je treba poleg zgornjih ugotovitev še navesti, da je Komisija že v prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla dejstva v zvezi s sodelovanjem g. V. in g. B. na sestankih kartela, da bi ugotovila obstoj kršitve, ki se je takrat očitala družbi Copigraph in tožeči stranki kot matični družbi družbe Copigraph. Z drugimi besedami, Komisija je tožečo stranko, čeprav je bila takrat obravnavana samo kot matična družba družbe Copigraph, že s prvim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah seznanila s temi dejstvi.

169 Na podlagi ugotovitev iz zgoraj navedenih točk od 163 do 168 je treba ugotoviti, da se nobeno od dejstev, na podlagi katerih je bila v drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah kršitev pripisana tožeči stranki kot neposredni storilki, leta 2009 ni štelo za novo in še toliko manj za novo dejstvo, v zvezi s katerim bi bila tožeči stranki onemogočena obramba zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah.

170 Tega sklepa ni mogoče ovreči s trditvijo tožeče stranke, ki je kot dokaz, da je bila zaradi pretečenega časa kršena njena pravica do obrambe, v repliki navedla seznam informacij in dokumentov, ki bi jih, kot trdi, vsekakor zahtevala od svojih dveh zaposlenih ali jih poiskala v svojih arhivih, če bi bila pravočasno obdolžena kot neposredna storilka.

171 Kot je razvidno tudi iz dokumenta, ki ga je predložila tožeča stranka, ta trditev namreč temelji na domnevi, da je Komisija tožeči stranki očitala osebno kršitev, „ločeno“ od tiste, ki se ji očita kot matični družbi družbe Copigraph, ta ločena osebna kršitev pa naj bi pomenila, da je bila dejansko precej drugače vpletena v kršitev kot družba Copigraph, zato naj bi morala tožeča stranka zbrati posebne elemente obrambe.

172 V obravnavanem primeru je treba navesti, da ta domneva, na katero se tožeča stranka v tožbi večkrat sklicuje, ne ustreza resničnim dejstvom.

173 Iz drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah in tudi iz izpodbijanega sklepa je namreč jasno razvidno, da Komisija tožeči stranki ne očita niti ločene kršitve niti vpletenosti v kršitev, ki bi bila precej drugačna kot kršitev družbe Copigraph.

174 Tožeči stranki kot matični družbi družbe Copigraph in kot neposredni storilki se očita samo ena kršitev, in sicer „sodelovanje pri vrsti sporazumov in usklajenih ravnanj v sektorju samokopirnega papirja“ (člen 1 izpodbijanega sklepa; glej tudi točko 338, na koncu, drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah).

175 Dejstva, na podlagi katerih Komisija sklepa, da je bila tožeča stranka vpletena v kartel tudi kot neposredna storilka, so enaka dejstvom – ki so že dolgo znana – na podlagi katerih je bilo mogoče opredeliti vpletenost družbe Copigraph v kartel, in sicer kot sodelovanje g. V. in g. B., zaposlenih pri tožeči stranki, na protikonkurenčnih sestankih (v zvezi z družbo Copigraph glej točke od 282 do 294 drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah in točke od 287 do 298 obrazložitve izpodbijanega sklepa; v zvezi s tožečo stranko glej točko 376 drugega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah in točko 376 obrazložitve izpodbijanega sklepa ter preglednico sestankov, povzeto v prilogah I in II k obema dokumentoma).

176 Resničnosti enotne kršitve, ki temelji na enakih dejstvih, kljub trditvam tožeče stranke ni mogoče ovreči z nekaterimi navedbami iz odgovora na tožbo (točka 46). Poleg tega je Komisija drugje v odgovoru na tožbo (točka 61) in dupliki (točka 26) jasno potrdila enotnost kršitve in dvojnost, na podlagi katere se tožeči stranki kvečjemu očita ta kršitev.

177 Domnevna nezmožnost tožeče stranke, da bi stopila v stik s pričama ali prišla do arhiva, je torej precej brezpredmetna, razen za izpodbijanje teh dejstev – teh pa ta stranka pred Splošnim sodiščem ne izpodbija, razen prepozno in neprepričljivo.

178 Treba je navesti, da trditev, da bi bilo s pričanjem g. V. in g. B. vseeno mogoče dokazati, da tožeča stranka ni bila neposredno vpletena v kršitev, ni prepričljiva.

179 Ob upoštevanju dejstva, ki se ne izpodbija resno, da sta bili ti osebi zaposleni pri tožeči stranki in da se je vsaj g. V. štel za predstavnika tožeče stranke že na prvem sestanku kartela 23. januarja 1992 (glej točko 376, tretji stavek, obrazložitve izpodbijanega sklepa), trditev tožeče stranke pravzaprav temelji na domnevi – ki glede na to, da sta tožeča stranka in družba Copigraph tvorili gospodarsko enoto, ni

realna – da sta se lahko njena zaposlena na sestankih kartela omejevalnemu sporazumu pridružila v imenu družbe Copigraph ter se hkrati v imenu tožeče stranke od njega javno in prepričljivo distancirala.

180 To, da trditev, da bi pričanje nekdanjih zaposlenih tožeče stranke koristilo obrambi, ni prepričljiva, potrjuje tudi obnašanje tožeče stranke. Pomembno je namreč opozoriti, da tožeča stranka, čeprav je že 20. decembra 2001 vedela, da jo Komisija šteje za neposredno vpleteno v kršitev, in bi zato lahko precej zlahka pridobila pričanje g. B. – ki je bil takrat še zaposlen pri tožeči stranki – tega ni storila.

181 To neukrepanje tožeče stranke in dejstvo, da se je pričanje te osebe, nenavadno, izkazalo za nujno šele po njenem odhodu iz skupine, čeprav je imela tožeča stranka na voljo več let, da bi ga pridobila, potrjujeta, da to pričanje ne bi imelo nikakršne koristi za njeno obrambo.

182 Nazadnje je treba vsekakor navesti, da tožeča stranka ni predložila nikakršnih dokazov, da leta 2009 od nekdanjih zaposlenih dejansko ni mogla pridobiti informacij (za podobne ugotovitve glej zgoraj v točki 128 navedeno sodbo Technische Unie proti Komisiji, točka 64). Zlasti ni predložila nobenih dokazov, da si je kakor koli prizadevala, da bi znova stopila v stik s svojima nekdanjima zaposlenima in ju zaprosila za pričanje. Na obravnavi se je kvečjemu nejasno in glede na zahteve iz člena 48 Poslovnika vsekakor prepozno sklicevala na bolezen g. B., ki naj bi se končala s smrtjo. To pomeni, da trditev, da tožeča stranka leta 2009 ni več imela dostopa do svojih nekdanjih zaposlenih, preprosto ni dokazana.

183 V zvezi s sklicevanjem na arhive tožeče stranke je treba kljub dejstvu, da bi ta lahko ukrepala že leta 2001, navesti, da če mora matična družba hraniti elemente, na podlagi katerih bi se lahko branila pred obdolžitvijo kot matične družbe, ki tvori gospodarsko enoto s svojo hčerinsko družbo (glej točko 152 zgoraj), to še toliko bolj velja za njeno ravnanje in njene arhive. Trditev tožeče stranke, da je bilo prepozno za iskanje v njenih arhivih, je treba zavrniti.

184 Na podlagi ugotovitev iz zgoraj navedenih točk od 156 do 183 je treba zavrniti trditev tožeče stranke, da se zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, v drugem upravnem postopku ni mogla braniti kot neposredna storilka. Splošno sodišče namreč v posebnih okoliščinah tega primera, ki so povezane zlasti s tem, da je bila tožeča stranka že leta 2001 seznanjena z očitki, ki jih je zoper njo navedla Komisija, da leta 2009 ni bilo nobenega novega očitka v primerjavi s tistimi iz leta 2001, da so bila dejstva, na katerih je temeljila vpletenost tožeče stranke kot neposredne storilke, enaka in se niso izpodbijala – razen prepozno in neprepričljivo – da tožeča stranka več let ni ukrepala in da ni nikakršnih dokazov, da si je leta 2009 kakor koli prizadevala stopiti v stik s svojima nekdanjima zaposlenima in, nazadnje, da tožeča stranka ne more utemeljeno trditi, da nima več vpogleda v svoje arhive, meni, da ni dokazano, da je bila zaradi preteka časa kršena pravica do obrambe v zvezi z obdolžitvijo tožeče stranke kot neposredne storilke.

185 Ob upoštevanju vseh zgornjih ugotovitev, iz katerih izhaja, da Komisija ni prekoračila razumnega roka in da ne glede na trajanje postopka v obravnavanem primeru ni dokazano, da je bila zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, kršena pravica tožeče stranke do obrambe, je treba ta tožbeni razlog zavrniti.

Drugi tožbeni razlog: kršitev pravil o zastaranju

186 Tožeča stranka trdi, da iz pravil o zastaranju izhaja, da je pristojnost Komisije za naložitev sankcij zastarala za dejanja, ki jih je neposredno storila družba Copigraph, za dejanja, ki jih je posredno storila kot matična družba družbe Copigraph, in, nazadnje, za dejanja, ki jih je storila neposredno. V primeru družbe Copigraph naj bi bil akt, ki je pretrgal zastaranje, prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, saj družba Copigraph ni vložila tožbe zoper Odločbo 2004/337. Do zastaranja naj bi prišlo

tudi v zvezi s tožečo stranko kot matično družbo, saj naj bi bila odgovornost tožeče stranke kot matične družbe akcesorna odgovornosti družbe Copigraph. Za tožečo stranko kot neposredno storilko naj zastaranje ne bi bilo pretrgano z nobenim aktom iz prvotnega postopka, tako da naj bi do zastaranja prišlo. Komisija naj torej ne bi upoštevala sodbe Splošnega sodišča z dne 31. marca 2009 v zadevi ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji (T-405/06, ZOdl., str. II-771, točke od 143 do 145).

187 Komisija trdi, da tožeča stranka „umetno razlikuje“ med kršitvijo, ki naj bi se očitala družbi Copigraph, in neko drugo kršitvijo, ki naj bi se očitala njej kot matični družbi. Tožeča stranka, matična družba družbe Copigraph, in družba Copigraph naj bi v resnici tvorili samo eno podjetje, zato se je štelo, da sta obe storili isto kršitev.

188 Zastaranje na bi bilo objektivno in naj bi se presojalo z vidika tožeče stranke, ki je edina naslovnica izpodbijanega sklepa. Vprašanje domnevnega zastaranja za družbo Copigraph naj bi bilo torej brezpredmetno. Poleg tega, da naj bi bilo sklicevanje na zgoraj v točki 186 navedeno sodbo ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji napačno, naj bi bila neupoštevna tudi okoliščina, da družba Copigraph ni vložila tožbe zoper Odločbo 2004/337.

189 Razlogovanje tožeče stranke v zvezi z domnevnim zastaranjem zanjo kot matično družbo naj bi temeljilo na napačni predpostavki, da je odgovornost matične družbe „akcesorna“ odgovornosti hčerinske družbe.

190 Komisija glede domnevnega zastaranja za tožečo stranko kot neposredno storilko prereka trditev, da zastaranje ni bilo pretrgano z nobenim aktom, ker se je prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah nanašalo na odgovornost tožeče stranke samo kot matične družbe. Akti, ki bi lahko pretrgali zastaranje, med njimi prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, bi veljali za vsa podjetja, ki so sodelovala pri kršitvi, torej tudi za tožečo stranko. Tudi če bi bilo treba zaradi utemeljitve šteti, da ni bilo obdolženo isto podjetje, bi se v smislu sodne prakse nesporno štelo, da je tožeča stranka sodelovala pri kršitvi.

191 Tožeča stranka s tem tožbenim razlogom v bistvu trdi, da je pristojnost Komisije, da ji naloži sankcije kot matični družbi družbe Copigraph, zastarala, ker naj bi bila njena odgovornost kot matične družbe akcesorna odgovornosti njene hčerinske družbe in ker naj bi zanjo nastopilo zastaranje. Tožeča stranka še trdi, da zastaranje velja tudi zanjo kot neposredno storilko kršitve, ker Komisija v zastaralnem roku ni izvedla nobenega dejanja, ki bi lahko zanjo kot neposredno storilko pretrgalo zastaranje.

192 Najprej je treba navesti, da je treba utemeljitev tožeče stranke, ki se opira na dejstvo, da je njena odgovornost akcesorna v primerjavi z odgovornostjo družbe Copigraph in da naj bi za družbo Copigraph nastopilo zastaranje, zavrniti kot brezpredmetno.

193 Treba je namreč opozoriti, da se v primeru – kot je ta v obravnavani zadevi – v katerem matična družba in njena hčerinska družba tvorita gospodarsko enoto, matična družba tako kot hčerinska družba šteje za storilko kršitve. Šteje se, da je sama storila kršitev (glej sodno prakso, navedeno zgoraj v točkah od 38 do 41 in 52, zlasti zgoraj v točki 40 navedeno sodbo Metsä-Serla in drugi proti Komisiji, točka 34).

194 Dalje, morebitna okoliščina, da hčerinski družbi ni več mogoče naložiti sankcije za ugotovljeno kršitev zaradi prenehanja delovanja te hčerinske družbe ali celo – kot v obravnavanem primeru trdi tožeča stranka – zaradi zastaranja v zvezi s to hčerinsko družbo, ne vpliva na vprašanje, ali se lahko sankcija naloži matični družbi, ki se šteje za storilko kršitve, ker s svojo hčerinsko družbo tvori gospodarsko enoto. Odgovornost matične družbe seveda ne bi obstajala, če bi se dokazalo, da kršitve ni bilo, ne

more pa ta odgovornost izginiti zaradi zastaranja sankcije v zvezi s hčerinsko družbo. Z zastaranjem iz člena 25 Uredbe št. 1/2003 se namreč kršitev ne izbriše, pomeni samo, da se tisti, za katere zastaranje velja, izognejo sankcijam.

195 Iz zgornjih uvodnih ugotovitev izhaja, da v nasprotju s trditvami tožeče stranke nikakor ni pomembno vprašanje, ali je v zvezi z družbo Copigraph nastopilo zastaranje.

196 Edino upoštevno vprašanje je, ali je zastaranje nastopilo v zvezi s tožečo stranko, ki je poleg tega edina naslovnica izpodbijanega sklepa.

197 V zvezi s tem je treba opozoriti, da v skladu s členom 25(3) Uredbe št. 1/2003 zastaranje za nalaganje globe ali periodičnih denarnih kazni pretrga vsaka dejavnost, ki jo zaradi preiskave ali postopka v zvezi s kršitvijo izvaja Komisija, zastaranje pa se pretrga z dnem, na katerega je o dejanju uradno obveščeno „vsaj eno podjetje ali podjetniško združenje, ki je sodelovalo pri kršitvi“.

198 Namen člena 25(3) Uredbe št. 1/2003 je torej določiti obseg dejanj Komisije, ki pretrgajo zastaranje.

199 Njihov obseg je s to določbo izrecno omejen na dejanja v okviru preiskave ali postopka, o katerih je uradno obveščeno (vsaj eno) podjetje, ki je sodelovalo pri kršitvi, kar nazadnje pomeni podjetje, ki je kot tako opredeljeno v odločbi, s katero se naložijo sankcije za kršitev.

200 Splošno sodišče tako v zgoraj v točki 186 navedeni sodbi ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji (točka 143) navaja, da je treba „[i]zraz ‚podjetje, ki je sodelovalo pri kršitvi,‘ v smislu [člena 25(3) Uredbe št. 1/2003] razumeti tako, da pomeni vsako podjetje, opredeljeno kot tako v odločbi Komisije, s katero je sankcionirana kršitev“.

201 Člen 25(4) Uredbe št. 1/2003 pa določa, da pretrganje zastaranja velja za „vsa“ podjetja ali podjetniška združenja, ki so udeležena pri kršitvi.

202 Namen člena 25(4) Uredbe št. 1/2003 je torej določiti obseg podjetij, za katera se pretrga zastaranje.

203 Izraz „vsi“ je v tej določbi uporabljen zato, da se poudari pomen objektivnega sodelovanja zadevnega podjetja pri kršitvi, torej ne glede na to, v kakšni vlogi je to podjetje sodelovalo pri kršitvi, ali je Komisija vedela za to podjetje pred obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah in ali je bilo naslovnik akta, s katerim se je pred tem obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah zastaranje pretrgalo, in ali je v preteklosti doseglo razglasitev ničnosti prve odločbe, s katero mu je Komisija naložila sankcije.

204 Splošno sodišče je v tem smislu v zgoraj v točki 186 navedeni sodbi ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji (točka 145) glede podjetij, za katera velja pretrganje zastaranja, pojasnilo, da izraz „ki je sodelovalo pri kršitvi“ pomeni objektivno dejstvo, in sicer sodelovanje pri kršitvi, ki se razlikuje od subjektivnega in naključnega elementa, kakršna je opredelitev podjetja kot podjetja, ki je sodelovalo pri kršitvi (zgoraj v točki 186 navedena sodba ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji, točka 145).

205 Iz zgornjih ugotovitev, ki se nanašajo na pomen in obseg člena 25(3) in (4) Uredbe št. 1/2003, izhaja, da če je podjetje sodelovalo pri kršitvi, kar nazadnje pomeni, da je kot tako opredeljeno v izpodbijanem sklepu, zanj velja pretrganje zastaranja, ki izhaja iz dejstva, da je bilo vsaj eno podjetje (to ali kako drugo), za katero je bilo prav tako ugotovljeno, da je sodelovalo pri kršitvi, obveščeno o preiskavi ali postopku.

206 V obravnavanem primeru je treba ugotoviti, da ne samo, da je v izpodbijanem sklepu ugotovljeno, da je tožeča stranka sodelovala pri kršitvi, ampak da so bili zavrženi tudi vsi tožbeni razlogi iz te tožbe, ki so se nanašali na izpodbijanje zakonitosti te ugotovitve.

207 To pomeni, da je tožeča stranka ne glede na to, kar trdi, dejansko podjetje, ki je sodelovalo pri kršitvi v smislu člena 25(4) Uredbe št. 1/2003. Okoliščina, na katero se sklicuje tožeča stranka, da je bila obdolžena kot neposredna storilka kršitve šele v drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, torej več kot pet let po koncu kršitve, je brezpredmetna in izhaja iz napačnega razumevanja mehanizma iz člena 25(3) in (4) Uredbe št. 1/2003.

208 Treba je še navesti, da ni sporno, da je bilo o preiskavi ali postopku obveščeno „vsaj eno podjetje, ki je sodelovalo pri kršitvi“, pa naj gre za preiskave, ki jih je Komisija izvedla leta 1997 in 1999 (glej točki 2 in 5 zgoraj), prvo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah z dne 26. julija 2000 ali celo za drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah z dne 15. septembra 2009.

209 To pomeni, da je bilo s temi različnimi dejanji zastaranje v zvezi s tožečo stranko pretrgano ne glede na njene trditve. Trditev tožeče stranke, da je Splošno sodišče v sodbi ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji (točka 186 zgoraj) razsodilo, da preiskave v zvezi s tretjimi osebami ne pretrgajo zastaralnega roka za podjetja, katerih identiteto je Komisija poznala in za katera je na podlagi listin, ki jih je imela, morala vedeti za njihovo sodelovanje pri kršitvi, izhaja iz napačnega razumevanja mehanizma iz člena 25(3) in (4) Uredbe št. 1/2003 in besedila zadevne sodbe (glej točko 204 zgoraj).

210 V zvezi s trditvijo, da se Komisija pri dokazovanju, da je bilo sodelovanje tožeče stranke pri kršitvi ugotovljeno „v odločbi Komisije, s katero se sankcionirala kršitev“, ne bi smela opreti na Odločbo 2004/337, ker je bila razglašena za nično, je treba ugotoviti, da gre tudi pri tej trditvi za napačno razumevanje mehanizma zastaranja. Sodelovanje tožeče stranke pri kršitvi je ugotovljeno v izpodbijanem sklepu, kar pomeni, da je bilo s preiskavami in postopki, navedenimi zgoraj v točki 208, v zvezi z njo zastaranje dejansko pretrgano.

211 Nazadnje, v zvezi s trditvijo, da sta se Splošno sodišče in Sodišče domnevno „zavzeli za učinkovito uporabo pravil o zastaranju“, ko sta odločili, da zadržanje zastaranja zaradi vložitve tožbe ne velja *erga omnes*, temveč samo za tožeče stranke (zgoraj v točki 186 navedena sodba ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji, točka 158, ter zgoraj v točki 41 navedeni sodbi ArcelorMittal Luxembourg proti Komisiji ter Komisija proti ArcelorMittal Luxembourg in drugim, točke od 141 do 149), je treba navesti, da se rešitev, ki jo je sodišče Unije uporabilo v teh sodbah, hipotetično lahko nanaša samo na primere zadržanja zastaranja (člen 25(6) Uredbe št. 1/2003). Nikakor torej ne pomeni, da pretrganje zastaranja (člen 25(3) in (4) iste uredbe) ne velja za vse stranke, ki so sodelovale pri kršitvi. Sicer pa je Splošno sodišče v zgoraj v točki 186 navedeni sodbi ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji jasno razlikovalo med ureditvijo pretrganja zastaranja, za katero je učinek *erga omnes* „izrecno določen“ v členu 25(4) Uredbe št. 1/2003, in ureditvijo zadržanja zastaranja, v zvezi s katero vprašanje „ni urejeno“ (točka 153, prvi odstavek, sodbe).

212 Na kratko, treba je ugotoviti, da je bil zastaralni rok, ki je začel teči septembra 1995, za tožečo stranko pretrgan z različnimi akti, navedenimi zgoraj v točki 208, zlasti s prvim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah (z dne 26. julija 2000).

213 Zastaralni rok, ki je s tem prvim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah zato začel teči znova, je bil na podlagi člena 25(6) Uredbe št. 1/2003 zadržan od 11. aprila 2002 (ko je tožeča stranka pri Splošnem sodišču vložila tožbo v zadevi T-109/02) do 3. septembra 2009 (ko je bila sprejeta zgoraj v točki 13 navedena sodba PAK), nato pa je tekel naprej, dokler ni bil pretrgan z drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah z dne 15. septembra 2009. Zastaralni rok je torej tekel od 26. julija 2000 do 15. septembra 2009 brez obdobja zadržanja, ki je trajalo eno leto in devet mesecev.

214 Zaradi obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah (15. september 2009) je zastaralni rok začel teči znova in je tekel vse do sprejetja izpodbijanega sklepa Komisije 23. junija 2010, torej devet mesecev pozneje.

215 To pomeni, da je bil izpodbijani sklep sprejet znotraj petletnega zastaralnega roka, ki je določen v členu 25(1)(b) Uredbe št. 1/2003.

216 Upoštevan je bil tudi desetletni rok iz člena 25(5), drugi stavek, iste uredbe, saj je brez obdobja zadržanja med sodnim postopkom (11. april 2002–3. september 2009) obdobje med koncem kršitve (september 1995) in sprejetjem izpodbijanega sklepa (junij 2010) trajalo sedem let in štiri mesece.

217 Ob upoštevanju zgornjih ugotovitev, iz katerih izhaja, da zastaranje ni veljalo za tožečo stranko, je treba ta tožbeni razlog zavrniti.

Peti tožbeni razlog: kršitev Smernic, načel individualizacije kazni in sorazmernosti ter obveznosti obrazložitve

Prvi del: zavrnitev znižanja globe zaradi dejanskih in pravnih okoliščin tega postopka

218 Tožeča stranka trdi, da bi bilo treba na podlagi treh dejavnikov, in sicer, prvič, dejstva, da ni mogla uveljaviti svoje pravice do obrambe; drugič, dejstva, da je bila družba Copigraph v njeni lasti samo kratek čas, saj se je umaknila s trga, in tretjič, dejstva, da je bila družba Copigraph „majhna akterka“, ki se ji je očitala samo pasivna in prisilna udeležba v kartelu, precej znižati globo. Znižanje globe naj bi bilo še toliko nujnejše, če se globa, naložena tožeči stranki, primerja z globo, naloženo družbi AWA, ki je vodilna na trgu in v kartelu.

219 Komisija odgovarja, da so bili vsi trije dejavniki ali že ovrženi, ali so bili brezpredmetni, ali pa so se upoštevali. Primerjava z družbo AWA, ki jo navaja tožeča stranka, naj bi bila glede na merila, ki jih upošteva Komisija, „pretirano poenostavljena in varljiva“.

220 Najprej je treba opozoriti, da ima Komisija v skladu z ustaljeno sodno prakso pri določitvi posameznih glob diskrecijsko pravico (sodbi Splošnega sodišča z dne 6. aprila 1995 v zadevi Martinelli proti Komisiji, T-150/89, Recueil, str. II-1165, točka 59, in z dne 14. maja 1998 v zadevi Mo och Domsjö proti Komisiji, T-352/94, Recueil, str. II-1989, točka 268). Vendar mora pri presoji upoštevati pravo Unije, ki ne vključuje le določb Pogodbe, temveč tudi splošna pravna načela (sodba Splošnega sodišča z dne 9. julija 2009 v zadevi Peugeot in Peugeot Nederland proti Komisiji, T-450/05, ZOdl., str. II-2533, točka 273). Prav tako je treba navesti, da je ta presoja pod nadzorom sodišča Unije, ki mora preizkusiti zakonitost in ki mu je v členu 31 Uredbe št. 1/2003 priznana neomejena pristojnost, in sicer na podlagi – razen morebitnih preudarkov javnega reda – tožbenih razlogov tožeče stranke in dokazov, ki jih ta predloži v utemeljitev teh razlogov (glej v tem smislu sodbi Sodišča z dne 8. decembra 2011 v zadevi Chalkor proti Komisiji, C-386/10 P, ZOdl., str. I-13085, točke od 62 do 64, ter v zadevi KME Germany in drugi proti Komisiji, C-389/10 P, ZOdl., str. I-12789, točke od 129 do 131).

221 V skladu z ustaljeno sodno prakso se teža kršitve ugotovi ob upoštevanju več dejavnikov, kot so posebne okoliščine primera, njegov kontekst in odvračalni učinek glob (zgoraj v točki 33 navedena sodba Sodišča Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 241, in sodba z dne 10. maja 2007 v zadevi SGL Carbon proti Komisiji, C-328/05 P, ZOdl., str. I-3921, točka 43).

222 V obravnavanem primeru je iz izpodbijanega sklepa razvidno, da je Komisija globo, naloženo tožeči stranki, določila na podlagi splošne metode, ki si jo je določila v Smernicah, ki v točki 1, prvi odstavek, določajo, da „[se bo] osnovni znesek določil v skladu s težo in trajanjem kršitve, ki sta edini merili iz člena 15(2) Uredbe št. 17“.

223 Trditev, da bi bilo treba globo znižati, ker se tožeča stranka ni mogla braniti zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah, je treba ob upoštevanju ugotovitev v okviru preučitve četrtega razloga za razglasitev ničnosti zavrniti kot neutemeljeno.

224 Zavrniti je treba tudi trditev, da bi bilo treba globo znižati ob upoštevanju dejstva, da je bila družba Copigraph v lasti tožeče stranke samo kratek čas, nato se je ta umaknila s trga, saj ni sporno, da je bila tožeča stranka matična družba družbe Copigraph ves čas trajanja kršitve. Okoliščina, da je tožeča stranka družbo Copigraph prodala in se po koncu kršitve umaknila s trga, ne upravičuje znižanja globe.

225 V zvezi s trditvijo, da je bila družba Copigraph „majhna akterka“ na trgu, je treba navesti, da je Komisija to upoštevala pri izračunu zneska globe. To se namreč izraža v prometu družbe Copigraph, ki se je upošteval pri določitvi osnovnega zneska globe na podlagi teže kršitve (glej točke od 434 do 437 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

226 V zvezi z dejstvom, da naj bi Komisija družbi Copigraph očitala samo pasivno in prisilno udeležbo v kartelu, je treba navesti, da je, nasprotno, Komisija menila, da sta bili družba Copigraph in tožeča stranka tako kot vsi drugi člani kartela aktivni članici (točka 455 obrazložitve izpodbijanega sklepa), in da bi v zvezi z udeležbo pod prisilo zadevna podjetja morala Komisijo obvestiti o protipravnem ravnanju in grožnjah njihovih konkurentov, da bi se to končalo (točka 456 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

227 Nazadnje, okoliščina, da naj bi bila globa, naložena tožeči stranki, po odstotku prometa, ustvarjenega na trgu, primerljiva z globo, ki je bila naložena vodji kartela, družbi AWA, zadošča navesti, da je to popolnoma slučajno.

228 Globa, naložena tožeči stranki (21,26 milijona EUR, kar je 35,43 % prometa tožeče stranke na zadevnem trgu), in globa, naložena družbi AWA (141,75 milijona EUR, kar je 37,26 % prometa družbe AWA na zadevnem trgu), sta namreč samo rezultat tega, da je Komisija v primeru vsakega od obeh podjetij uporabila metodo iz Smernic v skladu z načelom individualizacije kazni (glej v zvezi s tožečo stranko točke od 414 do 479 obrazložitve izpodbijanega sklepa, zlasti točke 436, 442, 443, od 450 do 453, 461, 468, 473 in 479 obrazložitve; v zvezi z družbo AWA glej točke od 369 do 461 obrazložitve Odločbe 2004/337, zlasti točke 409, 412, od 415 do 417, 424, 432, 433, 448, 452 in 461 obrazložitve).

229 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba ta del petega tožbenega razloga zavrniti.

Drugi del: zavrnitev znižanja globe zaradi krize v sektorju samokopirnega papirja

230 Tožeča stranka navaja, da kartela, ki nastane za kar največje okoriščenje v uspešnem sektorju, ne bi smeli obravnavati enako strogo kot kartel, ki nastane zaradi kljubovanja neizprosnemu propadanju sektorja. Praksa Komisije naj bi vključevala take primere in na tako potrebo naj bi bilo opozorjeno na nacionalni in mednarodni ravni.

231 Komisija naj bi sicer v obravnavanem primeru navedla in ugotovila propadanje trga, vendar naj bi brez pojasnila zavrnila upoštevanje tega, čeprav naj bi se propadanje sektorja nadaljevalo.

232 Komisija odgovarja, da je upoštevala gospodarski položaj sektorja. Opozarja, da je primerjava s predhodnimi odločitvami brezpredmetna. Poleg tega naj bi kriza sektor v resnici prizadela šele ob koncu kršitve, kar niti najmanj ni olajševalna okoliščina in kar naj bi potrjevalo sklep, da je kartel samo umetno podaljševal nepopravljivo slab položaj. Poleg tega v skladu s sodno prakso Komisiji slabega finančnega stanja v sektorju ni treba šteti za olajševalno okoliščino. Nadaljnje propadanje sektorja po sprejetju Odločbe 2004/337 naj bi bilo neupoštevno.

233 V zvezi s tem delom petega tožbenega razloga je treba navesti, da se tožeča stranka ne more sklicevati na domnevno krizo v sektorju samokopirnega papirja in Komisiji očitati, da pri izračunu zneska globe ni priznala obstoja olajševalne okoliščine.

234 Kot je namreč Komisija izrecno navedla v točki 460 obrazložitve izpodbijanega sklepa in kot izhaja iz ustaljene sodne prakse, tej instituciji kot olajševalne okoliščine ni treba upoštevati slabega finančnega stanja zadevnega sektorja, in čeprav je v predhodnih zadevah kot olajševalno okoliščino upoštevala gospodarske razmere v sektorju, ji te prakse ni treba nujno nadaljevati (sodba Splošnega sodišča z dne 14. decembra 2006 v združenih zadevah Raiffeisen Zentralbank Österreich in drugi proti Komisiji, od

T-259/02 do T-264/02 in T-271/02, ZOdl., str. II-5169, točka 510; zgoraj v točki 45 navedena sodba Prym in Prym Consumer proti Komisiji, točka 208, in sodba z dne 19. maja 2010 v zadevi Wieland-Werke in drugi proti Komisiji, T-11/05, neobjavljena v ZOdl., točka 227).

235 Kot je Komisija upravičeno navedla (točka 460 obrazložitve izpodbijanega sklepa), se karteli praviloma oblikujejo takrat, ko se v sektorju pojavijo težave. Če bi upoštevali utemeljitev tožečih strank, bi se morala globa praviloma znižati v skoraj vseh primerih (glej za podobne ugotovitve zgoraj v točki 234 navedeno sodbo Raiffeisen Zentralbank Österreich in drugi proti Komisiji, točka 510; zgoraj v točki 45 navedeno sodbo Prym in Prym Consumer proti Komisiji, točka 207, in zgoraj v točki 234 navedeno sodbo Wieland-Werke in drugi proti Komisiji, točka 227).

236 Iz tega izhaja, da je treba ta del zavrniti.

Tretji del: kršitev obveznosti obrazložitve meril za izračun zneska globe

237 Tožeča stranka navaja, da iz nobene od 65 točk obrazložitve izpodbijanega sklepa, v katerih so opisani popravni ukrepi, ne more razbrati, kolikšen delež njene osebne udeležbe pri kršitvi se je upošteval pri izračunu zneska globe.

238 Komisija navaja, da je ta očitek brezpredmeten, saj se je tožeči stranki zaradi njene osebne vpletenosti očitala enaka kršitev, kot se ji očita zaradi njene odgovornosti za ravnanje hčerinske družbe. Pri izračunu zneska globe za enako kršitev, očitano istemu podjetju, naj ne bi bilo treba razlikovati med vlogama, zaradi katerih se tožeči stranki naloži kazen.

239 Navesti je treba, da ta del temelji na predpostavki, ki je že bila zavrnjena (glej točke od 173 do 176 zgoraj), da naj bi se tožeči stranki kot neposredni storilki očitala kršitev, ki je ločena od kršitve, ki se ji očita kot matični družbi družbe Copigraph.

240 Kot pa je bilo navedeno že zgoraj, je kršitev, pri kateri je tožeča stranka sodelovala kot neposredna storilka in kot matična družba družbe Copigraph, samo ena. Ta kršitev se je tožeči stranki pripisala kvečjemu na podlagi teh dveh vlog.

241 Ker gre torej za isto kršitev, očitano istemu podjetju, Komisiji pri izračunu zneska globe ni treba razlikovati med vlogama, na podlagi katerih je bila tožeča stranka obdolžena.

242 Dodati je treba, da je generalni pravobranilec Y. Bot v sklepnih predlogih z dne 2. aprila 2009 k zgoraj v točki 13 navedeni sodbi PAK (ZOdl., str. I-7191, I-7196, točka 103) navedel, da dejstvo, da se je tožeči stranki pripisala odgovornost za kršitev v Odločbi 2004/337 tudi kot neposredni storilki, nikakor ni vplivalo na znesek globe, ker je bil ta znesek določen na podlagi prometa na trgu samokopirnega papirja, ki ga je v celoti ustvarila družba Copigraph. Enako je tudi v izpodbijanem sklepu.

243 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da pri izračunu zneska globe ni treba razlikovati med vlogama, na podlagi katerih je bila tožeči stranki pripisana odgovornost za kršitev.

244 Ta del, ki se nanaša na kršitev obveznosti obrazložitve, je zato treba zavrniti.

245 Ker noben del tega tožbenega razloga ni utemeljen, je treba ta tožbeni razlog zavrniti.

Šesti tožbeni razlog: kršitev obvestila o ugodni obravnavi ter načel sorazmernosti in enakega obravnavanja

246 Tožeča stranka meni, da dodatno 5-odstotno znižanje globe v izpodbijanem sklepu poleg 20-odstotnega znižanja, dodeljenega že v Odločbi 2004/337, nikakor ni dovolj.

247 Tožeča stranka naj bi v odgovoru na drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah zahtevala dodatno znižanje globe na podlagi točke D(2) obvestila o ugodni obravnavi. Ker se v zvezi s tem ni mogla braniti, naj bi se namreč odrekla izpodbijanju sodelovanja družbe Copigraph v kartelu v celotnem obdobju kršitve, ki ga je upoštevala Komisija, to je od januarja 1992 do septembra 1995. S tem naj bi tožeča stranka priznala sodelovanje družbe Copigraph pri kršitvi v dodatnem 25-mesečnem obdobju, medtem ko je družba Copigraph priznala sodelovanje samo v 21-mesečnem obdobju. Tožeča stranka dodaja, da ji je Komisija, ker ni izpodbijala dejstev v zvezi s še daljšim obdobjem, dodelila znižanje globe, ki je bilo za 75 % nižje od znižanja zneska, ki je bilo že dodeljeno.

248 Tožeča stranka graja tudi razloge, na podlagi katerih je Komisija dodatno znižanje omejila na 5 %, ker naj je neizpodbijanje ne bi odvrnilo od različnih trditev, s katerimi je poskušala prerekati pristojnost Komisije, kar naj tej instituciji ne bi olajšalo naloge. Tožeča stranka trdi, da se je samo legitimno sklicevala na svojo pravico do obrambe in na zastaranje. Zaradi napak, ki jih je Komisija storila v zvezi z njo, naj se ne bi mogla braniti niti sodelovati še kako drugače kot samo z neizpodbijanjem dejstev, ker odtlej ni mogla stopiti v stik s pričama in priti do arhivov. To naj bi pomenilo neenako obravnavanje tožeče stranke v primerjavi z drugimi podjetji.

249 Komisija odgovarja, da so trditve tožeče stranke, podprte s številkami, brezpredmetne. Znižanje naj bi bilo dodeljeno v glavnem na podlagi sodelovanja pred pošiljanjem obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah. Znižanje na podlagi sodelovanja naj ne bi bilo sorazmerno s trajanjem kršitve, ki se je priznalo ali se ni izpodbijalo. Znižanje globe naj bi bilo nagrada za to, da se je Komisiji olajšalo delo.

250 Neizpodbijanje tožeče stranke naj bi se zgodilo po drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, medtem ko naj bi dejstvo, da je Splošno sodišče v zgoraj v točki 10 navedeni sodbi Bolloré zavrnilo tožbene razloge strank, ki so se nanašali na trajanje kršitve, v praksi potrjevalo presojo Komisije v zvezi s tem. Tožeči stranki naj torej dejansko ne bi preostalo nič drugega, kot da se odreče izpodbijanju trajanja kršitve. Poleg tega naj bi trditev tožeče stranke, da se je odrekla izpodbijanju kršitve, ker naj ne bi več mogla pripraviti obrambe, dokazovala, da takega odnosa po drugem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah ni imela zaradi sodelovanja s Komisijo.

251 Nič nenavadnega naj ne bi bilo, če Komisija upošteva dejstvo, da številne trditve tožeče stranke Komisiji niso olajšale naloge.

252 Nazadnje, tožeča stranka naj bi imela pred obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah koristi od sodelovanja svoje nekdanje hčerinske družbe, kar naj bi bilo zanjo ugodno glede na prakso Komisije, da nekdanji matični družbi ne pripiše koristi sodelovanja njene nekdanje hčerinske družbe. Če bi Splošno sodišče menilo, da tožeča stranka ni bila upravičena do dodatnega 5-odstotnega znižanja, Komisija ne bi imela pripomb na zvišanje globe tožeči stranki.

253 Spomniti je treba, da v skladu s sodno prakso znižanje glob zaradi sodelovanja podjetij, ki so kršila konkurenčno pravo Unije, temelji na preudarku, da tako sodelovanje Komisiji olajša nalogo (zgoraj v točki 85 navedena sodba Tribunal BPB de Eendracht proti Komisiji, točka 325, ter sodbi z dne 14. maja 1998 v zadevi Finnboard proti Komisiji, T-338/94, Recueil, str. II-1617, točka 363, in v zadevi Mayr-Melnhof proti Komisiji, T-347/94, Recueil, str. II-1751, točka 330).

254 Znižanje globe na podlagi obvestila o ugodni obravnavi je mogoče utemeljiti samo takrat, kadar bi se lahko predloženi podatki in ravnanje zadevnega podjetja na splošno v tem pogledu šteli za dokaz njegovega resničnega sodelovanja. Iz pojma sodelovanja, kot je naveden v besedilu obvestila o ugodni obravnavi, zlasti v uvodu in točki D(1) tega obvestila, jasno izhaja, da je mogoče znižanje na podlagi omenjenega obvestila odobriti samo, če ravnanje zadevnega podjetja potrjuje tako sodelovanje (zgoraj v točki 33 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točki 395 in 396, in zgoraj v točki 78 navedena sodba Degussa proti Komisiji, točka 383).

255 Opozoriti je treba, da v obravnavanem primeru 20-odstotno znižanje globe, dodeljeno na podlagi točke D(2), prva alinea, obvestila o ugodni obravnavi, temelji na dejstvu, da je družba Copigraph Komisiji pred prvim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah poslala dokumente in informacije za obdobje od septembra 1993 do maja 1995, kar je pripomoglo k potrditvi obstoja kršitve v tem obdobju (glej točke 70, 446, 449 in 452 obrazložitve Odločbe 2004/337 in točke od 463 do 466 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

256 Dodatno 5-odstotno znižanje globe v izpodbijanem sklepu temelji na okoliščini, da je tožeča stranka v odgovoru na drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah (točka 118 tega odgovora) izjavila, da nič več ne izpodbija dejstev za obdobje od januarja 1992 do septembra 1993 (točka 471 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

257 Trditev, da je Komisija tožeči stranki zaradi neizpodbijanja dejstev, ki so se nanašala na obdobje (25 mesecev po navedbah tožeče stranke), daljše od obdobja kršitve, ki ga ni izpodbijala družba Copigraph (21 mesecev po navedbah tožeče stranke), dodelila dodatno znižanje globe (5 %), ki je bilo za 75 % nižje od 20-odstotnega znižanja iz Odločbe 2004/337, je treba zavrniti, in sicer kljub dejstvu, da se je neizpodbijanje tožeče stranke nanašalo samo na obdobje 20 mesecev in ne 25 mesecev.

258 Treba je namreč navesti, da se znižanje globe na podlagi obvestila o ugodni obravnavi ne določi sorazmerno glede na trajanje kršitve, ki se prizna ali ne izpodbija, temveč glede na to, ali je sodelovanje Komisiji dejansko olajšalo delo. Neizpodbijanje pa Komisiji ne olajša naloge, če ima že dovolj dokazov za ugotovitev zadevnih dejstev (glej v tem smislu zgoraj v točki 148 navedeno sodbo Erste Group Bank in drugi proti Komisiji, točke od 288 do 290).

259 V zvezi s tem je treba poudariti, da je bilo prvotno 20-odstotno znižanje globe dodeljeno za sodelovanje družbe Copigraph s Komisijo pred prvim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah. Kot je navedla Komisija, ji dejavno sodelovanje, v okviru katerega se ji kot v primeru družbe Copigraph zagotovijo informacije, ki niso samo odgovor na zahteve za informacije, bolj olajša delo kot samó neizpodbijanje dejstev po sprejetju obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah.

260 Poleg tega v obravnavanem primeru do neizpodbijanja dejstev s strani tožeče stranke za obdobje od januarja 1992 do septembra 1993 ni prišlo samo po prvem obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, ampak tudi po tem, ko je Splošno sodišče v zgoraj v točki 10 navedeni sodbi Bolloré preučilo in zavrnilo vse tožbene razloge različnih tožečih strank v zvezi s trajanjem kršitve (glej točke od 244 do 371 te sodbe). Splošno sodišče je v tej sodbi potrdilo stališče Komisije glede protikonkurenčnega cilja sestankov, ki so se jih udeležila različna podjetja, na katera se je nanašala Odločba 2004/337 – vključno z družbo Copigraph. Čeprav je bila v zvezi s tožečo stranko zgoraj v točki 10 navedena sodba Bolloré razveljavljena zaradi kršitve njene pravice do obrambe, pa ni v praksi nič manj potrdila presoje Komisije v zvezi s trajanjem kršitve. Sodišče je v zgoraj v točki 13 navedeni sodbi PAK (glej zlasti točke od 77 do 81 in od 97 do 99) zavrnilo tožbene razloge v zvezi s trajanjem kršitve.

261 Komisija je lahko v teh okoliščinah upravičeno menila, da ji dejstvo, da tožeča stranka v odgovoru na drugo obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ni izpodbijala sodelovanja družbe Copigraph pri kršitvi od januarja 1992 do septembra 1993, v resnici ni olajšalo naloge (točka 472 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

262 Ker bi bila lahko ta ugotovitev upravičen razlog za to, da se tožeči stranki ne dodeli dodatnega znižanja globe, ni mogoče trditi, da je 5-odstotno dodatno znižanje, ki ga je Komisija kljub temu dodelila iz razlogov, navedenih v točki 473 obrazložitve izpodbijanega sklepa, očitno nezadostno.

263 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba ta tožbeni razlog zavrniti kljub očitkom, ki jih tožeča stranka navaja zoper razloge, zaradi katerih je Komisija v točki 473 obrazložitve izpodbijanega sklepa vseeno dodelila dodatno 5-odstotno znižanje (glej točko 248 zgoraj).

264 V zvezi s temi očitki pa je treba navesti, da navedba iz točke 473 obrazložitve izpodbijanega sklepa, da tožeče stranke to, da „ne izpodbija več dejstev, ni odvrnilo od raznoraznih trditev, s katerimi je skušala prerekati pristojnost Komisije, kar vsekakor ni olajšalo naloge Komisije“, v nasprotju s trditvijo tožeče stranke nikakor ni nenavadna.

265 Komisija je v bistvu ugotovila samo, da neizpodbijanje dejstev s strani tožeče stranke ni izhajalo iz njene resnične volje, da sodeluje s Komisijo in ji torej olajša nalogo, temveč je bilo neločljivo povezano s trditvijo tožeče stranke, da ji je bila zaradi napake Komisije domnevno onemogočena obramba. Neizpodbijanje dejstev s strani tožeče stranke tako v resnici ni bilo izraz pravega duha sodelovanja, ki upravičuje znižanje globe (glej sodno prakso, navedeno zgoraj v točki 254).

266 Komisija torej tožeči stranki z ničimer ni očitala njenega načina obrambe niti ji ni odrekla pravice, da navede trditve, ki jih želi. Ugotovila je samo, da bi morala sprejeti posledice svoje izbire načina obrambe.

267 Trditev, da tožeči stranki zaradi napake Komisije ni bilo onemogočeno samo, da bi se branila, ampak tudi da bi sodelovala še kako drugače kot samo z neizpodbijanjem dejstev, in da naj bi to pomenilo kršitev enakega obravnavanja med njo in drugimi vpletenimi podjetji, je treba zavrniti. Že med preučitvijo četrtega tožbenega razloga je bilo namreč ugotovljeno, da Komisija nikakor ni odgovorna za domnevno nezmožnost tožeče stranke, da bi se branila v drugem upravnem postopku. Poleg tega, kot je bilo ugotovljeno zgoraj v točki 154, tej domnevni nezmožnosti nasprotuje dejstvo, da je tožeča stranka v zadevi T-109/02 izpodbijala trajanje kršitve.

268 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba ta tožbeni razlog zavrniti.

269 Ker nobeden od tožbenih razlogov, ki jih je tožeča stranka navedla v utemeljitev predlogov za razglasitev ničnosti ali spremembo, ni utemeljen, je treba tožbo zavrniti v celoti.

Stroški

270 V skladu s členom 87(2) Poslovnika se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Tožeča stranka ni uspela, zato se ji v skladu s predlogi Komisije naloži plačilo stroškov.

Iz teh razlogov je

SPLOŠNO SODIŠČE (drugi senat)

razsodilo:

1. Tožba se zavrne.

2. Družba Bolloré nosi svoje stroške in stroške, ki jih je priglasila Evropska komisija.

Forwood Dehousse Schwarcz

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourgu, 27. junija 2012.

Podpisi

Kazalo

Dejansko stanje 1

Postopek in predlogi strank 4

Pravo 4

Prvi tožbeni razlog: kršitev členov 6 in 7 EKČP ter členov 41, 47 in 49 Listine 5

Prvi del: kršitev načel zakonitosti v kazenskem pravu in pravne varnosti iz členov 6 in 7 EKČP ter členov 47 in 49 Listine ter načela subjektivne odgovornosti, ki ga priznavajo države članice Evropske unije. 5

Drugi del: pogoji zaslišanja tožeče stranke kršijo pravico do poštenega sojenja iz člena 6 EKČP ter členov 41 in 47 Listine in zahtevo po nepristranskosti 8

Tretji tožbeni razlog: kršitev načela enakega obravnavanja 11

Četrti tožbeni razlog: prekoračitev razumnega roka in nezmožnost obrambe zaradi časa, ki je pretekel med koncem kršitve in drugim obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah 12

Drugi tožbeni razlog: kršitev pravil o zastaranju 22

Peti tožbeni razlog: kršitev Smernic, načel individualizacije kazni in sorazmernosti ter obveznosti obrazložitve 26

Prvi del: zavrnitev znižanja globe zaradi dejanskih in pravnih okoliščin tega postopka 26

Drugi del: zavrnitev znižanja globe zaradi krize v sektorju samokopirnega papirja 27

Tretji del: kršitev obveznosti obrazložitve meril za izračun zneska globe 28

Šesti tožbeni razlog: kršitev obvestila o ugodni obravnavi ter načel sorazmernosti in enakega obravnavanja 28

Stroški 31